

על הצדיקים ועל החסידים

אהבת השי"ת
מידות טובות
פרשת השבוע
אלומות אור
מרבתינו צדיקי עולם
פרשת וירא | תשפ"ז

שהילדים לא יהיה להם קושיות על ההורים

הגאון רבי סיני הלברשטאם שליט"א

למען אשר יצוה את בניו (יח)

מרן הגר"ש הלוי ואזנר זצוק"ל בעל 'שבט הלוי' היה נוהג לומר רבות ובפרט בהזדמנויות של כינוסים גדולים, ששמע מרבו שעטרו בתואר "צדיק יסוד עולם" הגה"צ רבי יוסף בוימגארטן זצ"ל שפירש בדברי הגמ' במס' ברכות (כ"ח:): 'מנעו בניכם מן ההגיון'. אידישע טאטעס ואידישע מאמעס צריכים להשגיח שהילדים שלהם לא יהיה להם קושיות על ההורים, הורים מתנהגים והילדים קולטים את זה, ואח"כ כשהילדים אינם מתנהגים כראוי, ומתחילים להגות ולחשוב על הוריהם שהם בעצמם ג"כ אין מעשיהם כראוי, וזהו מנעו בניכם מן ההגיון, שהילדים לא יצטרכו להפעיל את ההגיון על ההורים האם כן צודקים או לא צודקים, שההורים יתנהגו בביתם באופן של קדושה וטהרה בצניעות ביר"ש ובמידות טובות, וכל הדיבור והמחשבה וההילוך יהיה באופן של אחריות על הדורות.

המשך בעמוד 2, טור שמאל <<<

פעם ישבו אצל מרן רבי גרשון אדלשטיין
ודיברו מה לעשות עם הממשלה, אמר רבי
גרשון לא יעזור שום דבר, אז מה יהיה? שאלו.

הגה"צ רבי חזקיהו מיישקובסקי שליט"א על דרכי הצדיקים

אולי יש חמשים צדיקים בתוך הקיר (יח)

מהעולם הזה, אז מה מפריע להם
ליהנות?... תהנו! אחרי מאה ועשרים
תגישו חשבון...
אלא אמר רבי איצ'לה, כולם חושבים
שכל המטרה של היצאה"ר זה שבן אדם
יחטא, וברגע ואני חוטא אני נהיה חבר
שלו. אבל לא... היצר הרע רוצה להרוס
לך גם את העולם הזה וגם את העולם
הבא, שום דבר הוא לא ישאיר לך. קודם
כל הוא אומר לך לחטוא ומשכנע אותך
לחטוא. ברגע וחטאת - כעת תתחרט
עשר פעמים, נדאג שגם לא תהנה
מהחטא ולא ישאר לך שום דבר. בסוף
אתה נשאר עם הבל הבלים.
אומר הרב שך - בדור שלנו אדם לא
מאמין בכוחות של עצמו! בדרך כלל
בשביל לעבוד את הקב"ה צריך להשקיע.

המשך בעמוד 2, טור ימין <<<

שאלו פעם את הגאון רבי מרדכי אויערבאך
זצ"ל, מה זה אדם גדול. והוא אמר אני
לא יודע, אבל מה זה אדם קטן אני יודע,
וכשיוצאים מהאדם הקטן, לאט לאט
נהיים אדם גדול. ומה זה אדם קטן?...
כתוב בהלכה שהשיעור של סוכה קטנה
זה ראשו ורובו, ושולחנו בתוך הבית. מי
שראשו ורובו זה "בשולחנו" - הוא אדם
קטן. וככל שהוא יוצא מזה הוא נהיה
גדול ויותר גדול ויותר גדול...
מרן הגרא"מ שך זצ"ל הביא בשם הדוד
שלו הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל
שהוא שמע מרבי איצ'לה בלאזר זצ"ל
בעצמו: כתוב בחז"ל שרשעים מלאים
חרטות כרימון, והשאלה למה הם מלאים
חרטות, הם רוצים עולם הזה ונהנים

שהילדים לא יהיה...

ביר"ש ובמידות טובות, וכל הדיבור והמחשבה וההילוך יהיה באופן של אחריות על הדורות. וכן היה רבינו זצוק"ל אומר בשם רבו הרה"ק ר' שמעון מזעליחוב זי"ע שבעקבתא דמשיחא יתבטלו כל הכוחות וישאר רק כוח התורה, שיש כוחות של תפילה ומקוואות וסיגופים ותעניות ותהילים ונסיעות לקברים ועוד סגולות ועניינים, הכל חשוב מאוד, אבל הכוח המאחד שיתן הכוח ועוז ותעצומות להחזיק מעמד בגלות בעקבתא דמשיחא זה רק כוח התורה.

ואסיים במה ששמענו מרבינו זצוק"ל בדרשה, אומר זאת בהתפעלות, הרבה פעמים כאשר הנני ברחוב נגשים אלי אברכים ובחורים וילדים לבקש ברכות, ואיזה ברכות הם מבקשים, רק ברכות על רוחניות, תורה, יראת שמים, מידות טובות, והפליא הדבר שמצד אחד מדברים על ירידת הדורות, דור שפל יתמי דיתמי דור חושך כפול ומכופל, אבל לעומת זאת אנו רואים שיש צמאון לדבר ה'.

(מתוך דברי הספד תשע"ה – מהספר 'על ישראל גדולתו')

עוד הרבה הרבה שנים.

וכעבור שנים רבות אמר הרב מפוניבז', היום, כשאני רוצה להכין שיעור אני מסתכל בספר שלו...! וידוע שזה היה הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל.

פעם ישבו אצל מרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין זי"ע

פעם ישבו אצל מרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין זי"ע"א כמה חברי כנסת ודברו מה לעשות עם הממשלה, אמר רבי גרשון לא יעזור שום דבר, אז מה יהיה? שאלו. אמר רבי גרשון "ברגע והבני תורה יפחדו מביטול תורה אז המבטלי תורה יפחדו מהבני תורה".

צריך תורה, תפילה, רוכב שמים בעזרך! הכל בידיים של הבני תורה. הקב"ה מראה לנו תראו כמה אני אוהב אתכם וכמה אני עושה בשבילכם!

היצר הרע מוריד לנו את כל הטעם

היום זורקים סייעתא דשמיא... רק תשקיע, רק תעבוד! אבל דווקא בדור הזה היצר הרע מוריד לנו את כל הטעם ולא נותן לנו להרגיש סיפוק.

מישהו חלם פעם ששרה שנירר ע"ה תזכה להיות אשה כל כך גדולה?...! היא היתה אשה פשוטה שהתחילה עם אפס, והיום כל עולם התורה קיים עליה.

ועוד נקודה להאיר ולהתעורר, מסופר שבזמן הלוינו של הגרש"ז אורבך זצ"ל היתה אשה לא מוכרת שמיררה מאד בבכי וכששאלו אותה וכי את קרובת משפחה או כל קשר קרוב אחר שהיה לך אתו, ואמרה לא, א"כ מה את ממררת כ"כ בבכי, והשיבה בשעתו הציעו לי אותו לשידוך, ואחר בירורים אמרתי שאני רוצה אחד יותר חברה'מן וההצעה ירדה, ואכן קבלתי בעל חברה'מן... אבל יכלתי להיות אשתו של אחד המיוחד מגדולי דורנו...

(קטעים מלוקטים מתוך גליון 'ארחות חיים' נח תשפ"ז)

אי אפשר להגי'ע למשהו בלי עבודה. אדם מוכן לעבוד קשה אבל הוא רוצה לשמוע מה

אני אקבל בסוף, מה אני מרויח מכל העבודה. אבל אנחנו לא מעריכים לאן בן אדם יכול להגיע.

אומר הרב שך, כשאני הייתי צעיר מי יכל להיות ראש ישיבה?... רבי איצ'לה מפוניבז', הסבא מסלבודקא... מתי מעט. אבל היום כל אברך שידוע קצת ללמוד הוא פותח ישיבה ויש לו בנינים ותלמידים כי זה לעומת זה עשה האלוקים, וכהיום כוחות הטומאה קבלו הרבה לצערינו וכנגד כוחות הקדושה גם מקבלים את זה.

אדם יודע למה הוא יכול להעפיל?...! לאן הוא יכול להגיע?...!

הרב מפוניבז' זצ"ל סיפר פעם

הרב מפוניבז' זצ"ל סיפר פעם שהוא בא לראדין והיתה לו חברותא, בחור מתמיד עצום ועמל מאד, אבל הוא לא היה עילוי, והרב מפוניבז' היה עילוי גדול, ואחרי שהם למדו כמה ימים ראה הרב מפוניבז' שזה לא הולך טוב... אז הוא הודיע לחברותא בצורה יפה שכנראה לא נמשיך ללמוד ביחד. בלילה מאוחר כבר היה חושך בבימ"ד וכולם הלכו לישון, הרב מפוניבז' עבר ליד ההיכל והוא שומע מישהו בוכה. הרב מפוניבז' היה מלא לב, הוא עלה לראות מי שם, והוא שומע את החברותא שלו בוכה להקב"ה... סוף סוף היה לי כזה חברותא שנהניתי ממנו. כ"כ יפה הוא מסביר! כל כך יפה הוא למד אתי, כעת גם הוא עוזב אותי... תרחם עלי! הוא בכה כל כך הרבה... הרב מפוניבז' לא יכל לעמוד מול זה והם המשיכו ללמוד ביחד

ואז יהודי אחד פנה לממונה והעיר לו: "אתה הרי אכזר! למה אתה מתעקש שלא להכניס פנימה את הנער הזה, מה הוא עשה לך?!"

הגה"צ רבי שלום שבדרון זצוק"ל - מה עשית שלא תשכח תורה מישראל

פי ידעתי למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו (ח)

בעקשנותו: "לא! אתה לא נכנס!" הבחור עמד והמתין עוד בסבלנות ובכאב. ביום השלישי, יהודי מתושבי האזור, פנה לממונה והעיר לו: "אתה הרי אכזר! למה אתה מתעקש שלא להכניס פנימה את הנער הזה, מה הוא עשה לך?!"

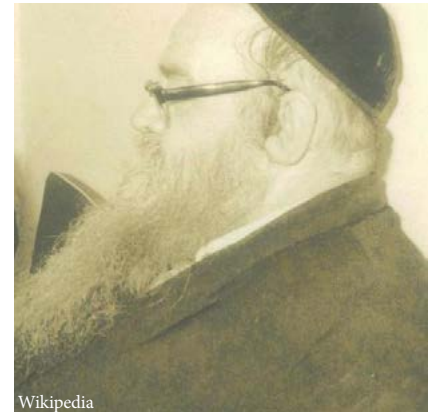
המילים שיצאו מהלב, נכנסו ללב האבן - והוא נכנע. פתח את הדלת תפס אותו הגביהו בידי והכניסו פנימה. באותו רגע נדחקו עוד שני אנשים ונכנסו לתוך הבית, אחד גבוה ואחד נמוך (כך בדיוק סיפר ר' לייב צדיק) הגבוה נדחק קודם ופסע ראשון. החדר היה גדול, החפץ חיים ישב על יד שולחן שעמד בצידו החדר ומסביבו קבוצת בחורים משיבת מיר. החפץ חיים שוחח עמם. היהודי הגבוה שנדחק פנימה התקרב במהירות עד ה"חפץ חיים" התכופף ואמר בקול - "שלום עליכם רבי!". החפץ חיים הגביה את ראשו: "מה?". "באתי לכאן לתת שלום עליכם?"... "האם אתה יכול לעשות משהו בשביל התורה?..." (דו קענסט אופ טאן פאר תורה?...) שאל החפץ חיים בתמיהה קלה.

הממונה הנ"ל, תפס בעדינות את האיש והוציאו. "אח"כ עמדתי קרוב, הבטתי על רבינו החפץ חיים וירדו לי דמעות כמעייך" סיפר ר' לייב צדיק, שאיפתו התגשמה ברגע אחד, הנה - הוא מסתכל עין בעין על גאון ישראל... "ובירכתי ברכה בשם ומלכות מתוך בכי נרגש" סיפר.

לפתע, החפץ חיים הרים את עיניו הושיט את ידו, נטל את היד הקטנה שלי (של הבחור לייב פרידמן), בין שני כפות ידיו, ואמר (בהנאה): אויך פון אונזערע, אויך פון אונזערע, (גם הוא משלנו!) - כך באותה תפיסה - ידו בידו, דיבר החפץ חיים חצי שעה עם הנוכחים. עד שנפרד מאיתנו לשלום.

רבותי! כתוב ב"תנא דבי אליהו" שלעתיד לבוא יקח הקב"ה ספר תורה בחיקו ושאל לכל אחד מישראל כלום מה עשית בשביל תורתך שלא תשכח מישראל. את כולם ישאלו, לאו דוקא את הרבנים! - כל אחד צריך לעשות בשביל תורתך שלא תשכח מישראל. ועלינו לדעת, כי הדאגה הראשונה "שלא תשכח תורה" היא שלא תשכח ממני. וכי דוקא בשביל יהודי אחר יש לדאוג? הרי אני ג"כ מבני אברהם יצחק ויעקב! והשאלה תהיה נוקבת - מה עשית שלא תשכח תורה מישראל.

אחד מידידי היה רבי לייב פרידמן זצ"ל. סיפר רבי שלום, ובכינויו החביב רבי לייב צדיק, בבחרותו למד בישיבות נובהרדוק. שמעתי מפיו, עובדה שהתרחשה עמו,

בבחרותו: בשעתו התקיימה בוּינא ה"כנסיה הגדולה של אגודת ישראל", ושמועה הילכה בציבור כי ה'חפץ חיים' עתיד להשתתף בה. ר' לייב כבחור בן חמש עשרה, חפץ מאד לראות את פניו של החפץ חיים, ומיד החל לטכס עצות - איך בחור עני כמותו יגיע עד "וינא". כסף לא היה לו. אמו האלמנה שלחה לו רק כמה פרוטות משבוע לשבוע ובהם השתמש לצרכיו הבסיסיים. מה עשה?

כמה חודשים לפני ה"כנסיה הגדולה" החל לחסוך מפרוטותיו, קימץ בכל הוצאותיו, קיבץ פרוטה לפרוטה, עד שהתאסף בכיסו סכום ניכר, אשר בתוספת הלוואות הצליח להשלים את עלות הנסיעה ברכבות הלך וחזור... השמחה היתה מרובה. ר' לייב צדיק הנער, עלה על הרכבת יצא לדרך והגיע לוינא למחרת בואו של החפץ חיים.

ברחבה לפני מעונו של ה"חפץ חיים", עמדו אנשים רבים ור' לייב פרידמן הבחור הקטן והצנום בתוכם, בחור אחד צעיר ונמוך בין אנשים רבים.

באותו יום, כבר הצטופפו שם מאות איש, זה לקבל ברכה ואחר לשמוע עצה, אחד מליטא והשני מפולניה. הנער דנן עמד בתור שעה ארוכה, עד שהגיע ובא על יד הפתח. כשביקש מהממונה להיכנס, הוא מיאן. "לא". - האחראי הממונה דחה אותו בשתי ידיים (נקל להניח, שהיו לו פניות מאנשים חשובים, וא"כ מה לו ולבחור בן חמש עשרה...) גשמים שוטפים ניתכו ארצה, אבל הבחור נשאר לעמוד ליד הדלת. כך המתין שלושה ימים! מפעם לפעם התיישב בצד ליד הדלת ונמנם. ובכל אותה העת - הממונה עמד איתן

סבא היה מספר שה'חפץ חיים' בעצמו טרח למלא את הסדין בקש וגם נשכב בעצמו על הקש והתגלגל עליו לוודא שהוא נוח

הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א על מסירותם של גדולי ישראל להכנסת אורחים

וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל (יה)

רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל כותב בספרו 'אהבת חסד': "הנה ראה ראינו שהתורה הרחיבה לספר בענין הכנסת אורחים של אברהם אבינו איך היתה בכל פרטיו; מה שלא מצינו כן בכל חלקי התורה שקיים אברהם אבינו... שמע-מינה שכוונת התורה היא להורות לנו ללמוד מאבינו הזקן, איך להתנהג עם האורחים..."

סבי, רבי חיים קולדצקי זצ"ל, היה יהודי של צורה. תלמיד-חכם, גאון וצדיק. בבחרותו הוא למד בישיבת וואלז'ין בתקופה שעמד בראשה גאון ישראל רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל, ולאחר נישואיו למד בכולל קובנא המפורסם, בית מדרשו של מאור-הגולה רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל, ואף הוסמך על ידו להוראה. במשפחה סיפרו, כי בתקופת הכולל בקובנא בלבד הספיק ללמוד ולשנן את חלקי ה'שולחן ערוך' עשרות פעמים. ובפרט נודע, שאת חלק 'יורה-דעה' למד עשרים וארבע פעמים, ואת חלק 'חושן משפט' שלושים פעמים.

קודם עלותו לכהן כרב בקהילות-קודש בארצות-הברית הוא נמנה על חבורת ה'פרושים' - צדיקי אותו הדור, שדרכם היתה לגלות מבתיהם לעיירות מרוחקות למשך חודשים ארוכים, מסוכות עד פסח ומפסח עד סוכות, והקדישו לילות כימים בבתי-המדרשות ללימוד התורה, כשאין להם דבר בעולמם זולתה. נשים צדקניות היו מביאות לבתי-המדרשות את ארוחותיהם, כיבסו בגדיהם ודאגו לשאר צרכיהם, כשהם פנויים מכל ענייני העולם הזה וחיים חיי קדושה וטהרה בפרישות מופלגת.

סבא היה מספר תדיר, כי בגלגוליו בעיירות השונות, נקלע פעם לראדין והתאכסן בלילה בבית רבינו ה'חפץ חיים' זצ"ל. הוא תיאר שה'חפץ חיים' בעצמו הציע לו את המיטה. בזמנו עדיין לא היו המזרונים המוכרים לנו, והיו ישנים על גבי ערמות קש שהוצעו על גבי מיטות. בכל מיטה, שהיתה פלטת עץ שטוחה, הניחו כמות של קש, ומעליה הציעו סדין כדי שהשינה תהיה נוחה. ערמת קש שאינה מסודרת כהלכה אינה נוחה למשכב וצורתה משתנה בכל תנוחה, ועל-כן לפני

שנשכבו במיטה היה צורך לדחוס את הקש וליישרו.

את כל זאת עשה ה'חפץ חיים', חרף גילו המבוגר ומעמדו הרם כאחד מגדולי הדור. הוא טרח למלא את הסדין בקש וליישרו באמצעות ידי הלון-ושוב. ולא זו בלבד, אלא גם נשכב בעצמו על הקש והתגלגל עליו מצד לצד לוודא שהוא ראוי ונוח לשכיבה.

שהמארח צריך להתגלגל על המיטה

היכן כתוב ב'שולחן-ערוך' שהמארח צריך להתגלגל על המיטה ולהיטיב את הקש? הלא די היה בכך שהציע וסידר את המיטה ומכאן ואילך כבר יכול האורח להסתדר בכוחות עצמו. אין זאת אלא, שה'חפץ חיים' נאה דורש ונאה מקיים היה! הוא נתן את לבו לאורח.

כידוע, ה'חפץ חיים' לא היה משופע בממון. ההיפך הוא הנכון. הדלות היתה מנת-חלקו במרבית השנים. הרב מפוניבז', רבי יוסף שלמה כהנמן זצ"ל, היה מספר תמיד בשם הרבנית, אשת ה'חפץ חיים', כי תקופות ממושכות היא ליקטה את שיירי הלחמים הקשים בבית האופה בעיירה, שאותם מכר לה בפרוטות. הם טבלו את הלחמים במים רותחים כדי שיתרככו ואת זה אכלו. אך גם ה'גן עדן' הזה נעצר יום אחד, בסירובו של המוכר להמשיך לתת בהקפה לאחר שבועות ארוכים שגם את אותן הפרוטות לא השיגה.

אחד מתלמידי ה'חפץ חיים', מורי רבי יהודה קרביץ זצ"ל, ר"מ בישיבת 'תפארת צבי', היה מתאר תמיד את העניות הגדולה ששררה בביתו מורו ורבו הגדול, שבימי הסוכות היה ה'חפץ חיים' עוקר את דלתות הבית מציריהן ומשתמש בהן כדפנות לסוכה... כך שלבטח לא היתה האפשרות בידו לכבד את האורחים שפקדו את ביתו במיטה נוחה במיוחד, להגיש להם לשונות חרדל ומשקאות יקרים, אבל הוא כן נתן בשלמות כל מה שהיה ברשותו לתת.

ומעניין לעניין: סיפר רבי ברוך דוב דיסקין שליט"א, ראש ישיבת 'ארחות תורה', כי כאשר היה מגיע לעתים למעונו של ראש הישיבה רבי אהרן ליב שטיינמן זצ"ל, ראש הישיבה היה מזכיר לו בכאב אירוע שהיה לו עם סבו של המספר

רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל, רבה של 'פרדס חנה', לפני שישים ושבעים שנה. רבי יהושע זליג הגיע לביקור בביתו של רבי אהרן ליב בשנים בהן התגורר ב'כפר-סבא' וכיהן שם כראש ישיבת 'חפץ חיים' המקומית. מטרת הביקור היתה לבחון אפשרות של הקמת חיידר לקהילה התימנית בעיר, ועקב השעה המאוחרת נותר ללון בלילה בביתו של רבי אהרן ליב בכפר-סבא.

המארח קיבלו כמובן בכל הכבוד הראוי, בסבר פנים מאירות, אולם בתנאי העניות והדחקות ששררו בבית, הוא ישן על מיטת הסתדרות ישנה ומזרון דק. זה היה הטוב והמשובח ביותר בביתו של מי שלא נהנה מהעולם הזה יותר מכדי ההכרח.

אלא שבעוד שהרב דיסקין זכר תמיד את הביקור ההוא כלבבי ונעים, רבי אהרן ליב סיפר על הביקור ההוא בתחושת החמצה, והיה מזכיר לנכד רבי ברוך דוב - בחלוף עשרות שנים מהמאורע - שבימים ההם לא יכול היה לכבדו כאשר עם לבבו, וחושש כי המיטה שישן עליה לא היתה נוחה דיה. אחד המיוחד בדורות האחרונים שהידר במצוה זו של הכנסת אורחים היה גאון-ישראל רבי חיים מבריסק זצ"ל. הוא היה אומר שרב זה לא מי שעונה על שאלות, אלא רב זה מי שעושה חסד עם אנשים. על מצבת קברו כתוב התואר: "רב החסד".

ביתו היה ידוע בכל ליטא כבית של חסד במושגיו הגבוהים ביותר. כל אורח שבא בצל קורתו, התקבל בסבר פנים מאירות, חביבות וחמימות, ורבי חיים פעל באופן אישי למלא את כל צרכיו במסירות בלתי ניתנת לתיאור. בנו הרב מבריסק, רבי יצחק זאב סולוביצ'יק זצ"ל התבטא פעם, כי אין סיפרה שתכיל את מספר הטובות שעשה אביו במשך יום אחד עם בני אדם!

רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל היה אומר: "וויא וויט עס איז געווען רבי חיים גאונות, אזוי ווייט איז געווען די צדקות זיינע". ["כמה רחוק שהיה הגאונות של רבי חיים, כך היה רחוק הצדקות שלו"]. כל פעולותיו נעשו בצנעה ובהסתרה, שלא יבינו ולא יראו.

מורי חמי שר התורה היה מספר

כידוע, היתה חבורה ירושלמית מובחרת של כמה גאונים וצורבים צעירים משיבת מיר: רבי אברהם חיים ברים, רבי משה יהושע לנדא, רבי אברהם יעקב ויינר, זכר צדיקים לברכה, שהיו מגיעים מידי שבוע או שבועיים לפקוד את

מעונו של ה'חזון איש'. הם היו יושבים במחיצתו במשך שעה ארוכה. ה'חזון איש' העריכם וחיבבם מאד. מורי חמי שר התורה רבי חיים קנייבסקי זצ"ל היה מספר שה'חזון איש' הכתיר אותם בתואר "גדולי ירושלים", למרות שהיו אז אברכים שגילם פחות משלושים. ופעם התבטא באוזני מקורבו רבי יעקב שכטר ז"ל כשבא אליו בשעה שהחבורה יצאה מחדרו: "אילו היית בא לכאן לפני כמה דקות היית רואה את בְּנֵי!..."

והנה אירע פעם שרבי חיים ברים הגיעו לבדו לביקור בבית ה'חזון איש' ועקב השעה המאוחרת לא מצא הסעה שתחזיר אותו לירושלים, וה'חזון איש' הציע לו שישאר ללון בביתו. לימים תיאר במתיקות ובערגה את טרחת ה'חזון איש' יחד עם אחותו הרבנית קנייבסקי ע"ה ובעלה רבינו ה'סטייפלער' זצ"ל בכבודם ובעצמם לקיים בו מצוות הכנסת אורחים. ה'סטייפלער' והרבנית סחבו את המזרון וכלי המיטה, וה'חזון איש' הלך לפנייהם להנחותם הדרך היכן להניחו. אחר-כך הכין עבור האורח כלי עם מים לנטילת ידים שחרית והעמידו סמוך למיטתו, והסתובב אתו בחדרי הבית להראות לו היכן נמצא כל דבר שיצרך.

כשראה רבי חיים ברים כמה ה'חזון איש' טורח עבורו הוא התקשה לשאת זאת, וניסה להתנגד. אך ה'חזון איש' השיב לו במתק-לשונו בחיור: "ווען זאגט א אתרוג וואס מען זאל טוען מיט העם" ["ממתי יש לאתרוג זכות לומר מה יִעָשֶׂה עימו"]. כאומר: כעת האורח הוא כאתרוג, 'חפץ המצוה', ואל לו לחוות דעתו בפני בעל-הבית המקיים את המצוה. בבוקר, לאחר התפילה נכנס ה'חזון איש' למטבח והכין לאורח סעודת פת שחרית מכובדת, במושגי העניות ששררה בביתו. הארוחה כללה לחם, דג מלוח ותה, וה'חזון איש' שכב במיטתו, כדרכו בשנותיו האחרונות, בסמוך לשולחן והשמיע לו דברי תורה.

(מתוך הספר 'לעשות רצונך')

היא מניחה את השפופרת, ניגשת לברז, שוטפת את הפנים מהדמעות, חוזרת לטלפון לדבר עם חמותה. על אשה זו - מסיים הרב פינקוס - העולם עומד!

הגאון רבי ברוך רוזנבלום שליט"א על זכות אחת שעולה מעל כל שאר הזכויות

וַיְהִי בַשַּׁחַת אֱלֹקִים אֶת עֲרֵי הַכֶּכֶר וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת אֲבִרָהָם וַיִּשְׁלַח
אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה (יט)

רש"י מפרש: "מהי זכירתו של אברהם על לוט? נזכר שהיה לוט יודע ששרה אשתו של אברהם, ושמע שאמר אברהם במצרים על שרה (יב): אחותי היא, ולא גלה הדבר, שהיה חס עליו, לפיכך חס הקדוש ברוך הוא עליו".

הדברים מפורשים גם במדרש (בראשית רבה נא): "מה זכירה נזכר לו, שתיקה ששתק לאברהם בשעה שאמר אברהם על שרה אשתו אחותי היה, היה יודע ושותק".

נתאר לעצמנו את ההתרחשות - לוט מצטרף לאברהם אבינו ושרה בדרכם למצרים. המוכסים שואלים: "מי האשה?" אברהם משיב "זאת אחותי". אילו היה לוט מדבר ואומר: "זו אשתו", היו הורגים את אברהם במקום. היות ושתק ושמר על פיו - מצילים אותו מסדום!...

כל השומע את הדברים שואל את עצמו: וכי אדם שיכול לרצוח ולא רצח, מחשיבים לו דבר זה כזכות ליום הדין? ראיתי שכן שהוציא מרפסת. יכולתי לצלצל לעיריה ולעדכן אותם שהשכן בונה ללא רשיון. אם לא עשיתי זאת - מגיע לי שכר?!

אומר רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בפרשו "אזנים לתורה", שכאשר יש דין בשמים על האדם, אוספים מכל מקום זכויות עבורו. "ויזכור אלקים" - זו מידת הדין, להדגיש כי היתה זו שעת צרה, ובשעת דין גם מעשה כזה נחשב לזכות. הרמב"ן מבאר, שזכויותיו של לוט נבעו מכך שהוא הלך עם אברהם אבינו.

שאם יבואו מהשב"כ של סדום וישאלו

בספרו "משנת רבי אהרן" מבאר רבי אהרן קוטלר זצ"ל את הדברים במהלך נוסף -

בפתח דבריו הוא מקשה קושיה גדולה: מפני מה צריכים חז"ל לחפש עבור לוט זכויות? וכי חסרות לו זכויות? הרי לוט היה מוכן למות כדי לארח אורחים.

כאשר באו המלאכים לסדום, אמר להם לוט: "ולינו ורחצו

רגלכם והשכמתם והלכתם לדרככם" (יט) - קודם תלכו לישון, ואחר כך תרחצו רגלים. מדוע? כדי שאם יבואו מהשב"כ של סדום וישאלו - מה זה פה, אתה מארח אורחים? יוכל לומר להם: הרגע הם הגיעו. תראו, הרגלים שלהם עוד מלוכלכות. מאוחר יותר, כאשר אשתו הולכת לספר בחוץ שיש אורחים, מיד צרים כל אנשי סדום על הבית ומאיימים על לוט, שאם לא ימסור בידיהם את האורחים - יהרגו אותו. או אז הוא מוכן לוט לתת את בנותיו - רק שלא יפגעו באורחים שלו! יתרה מזאת, את בתו של לוט תפסו נותנת אוכל לעני. מיד מרחו אותה בדבש, ושמו אותה על החומה. באו הדבורים, עקצו אותה וכו'. מכאן שהם ממש מסרו נפש על קיום המצוה! על לוט צריך לחפש זכויות? הרי לכאורה מדובר כאן באדם שמסר את נפשו, ובתו מתה בגלל חסד!

אלא, שמכל הזכויות שבעולם, ישנה זכות אחת מיוחדת שעולה מעל כל שאר הזכויות - זכות השתיקה! כך מצאנו במדרש (ויקרא רבה כט): "רבי ביבי בר אבא בשם רבי יוחנן אמר: עמד אברהם אבינו בתפילה ותחנונים לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפניו: רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך בשעה שאמרת לי: קח נא את בנך את יחידך, היה בלבי מה להשיבך, היה בלבי מה לאמר, אתמול אמרת לי (בראשית כא): 'כי ביצחק יקרא לך זרע', ועכשיו אתה אומר לי (בראשית כב): 'והעלהו שם לעולה' - המקראות הללו נראים סותרים ואינם מסודרים.

ממשיך המדרש: "אלא, כשם שהיה לי מה להשיבך, וכבשתי את יצרי ולא השיבתיך, 'כחרש לא אשמע וכאלם לא יפתח פיו' (תהילים לח), כך כשיהיו בניו של יצחק באים לידי עבירות ומעשים רעים, תהא מזכיר להם עקידת יצחק אביהם, ועמוד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, ותרחם עליהם ותתפוך להם מידת הדין למידת רחמים, אימתי בחודש השביעי", בראש השנה.

הרי לנו דבר פלא - אברהם אבינו מבקש מהקב"ה, שיזכור לו את סגירת הפה שלו - "כשם שהיה לי מה להשיבך וכבשתי

את יצרי ולא השיבתך". מדברים כאן על אדם שהיה מוכן לשחוט את בנו יחידו! ואיזו זכות הוא מוצא לנכון להדגיש את סגירת הפה שלו!

מה מונח בעניין זה של סגירת הפה?

אומרת הגמרא (חולין פט): "אמר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר: 'תולה ארץ על בלימה'. רבי אבהו אמר: מי שמשים עצמו כמי שאינו".

מה ההבדל בין הבולם פיו בשעת מריבה לבין מי שמשים עצמו כמי שאינו?

הבולם בשעת מריבה כרגע אינו משחרר את חרצובות לשונו, אך יום אחד תיתכן שחיקה של הבלם, ובמקרה כזה הוא יגיב בכל העוצמה.

מי ששים עצמו כמי שאינו, פירושו: לא הייתי שם בכלל, העניין כולו אינו רלוונטי לגבי... אני כלא נמצא.

ממשיכה הגמרא ואומרת: "אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (תהילים נח) 'האומנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם'. מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם. יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר 'צדק תדברון'. האומנות הזאת, לשים עצמו כאילם, היא לא לשבת בבית בשקט משום שאין לו עם מה לדבר. מדובר באדם שיש לו מה לומר, ויש לו גם עם מי לדבר, ובכל זאת הוא שם עצמו כאילם.

מניח בתוכם קוביות קרח כדי שלא ירדם

כדי להבין את עוצמת הדברים נתבונן בתיאורו של רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל בעניין זה:

אברך חוזר מחתונה בשתיים-עשרה בלילה, ומהרהר לעצמו: וכי אלך כעת לישון? הבה אקדיש את הלילה להקב"ה... ואכן הוא יושב ולומד. השעות חולפות, השעה מאוחרת והוא מתעייף. הוא מוריד את הגרביים, מניח בתוכם קוביות קרח כדי שלא ירדם, וכך הוא ממשיך עד הבוקר. בבוקר הוא הולך להתפלל כותיקין. חוזר, אוכל ארוחת בוקר והולך ללמוד בכולל.

אשתו מגדלת בבית שני ילדים. היא יודעת שבעלה צריך לחזור הביתה באחת בצהריים, ועליה לדאוג לכך שעד אז הארוחה תהיה מוכנה. שני הילדים בבית, על כל המשתמע מכך. אחד מהם הניח בלי שתרגיש פקק על חור הניקוב באמבטיה, ופתח את ברז המים. היא היתה עסוקה בתליית כביסה, ותוך כמה דקות מגלה שכל הבית מלא מים!...

היא מתחילה לגרוף את המים לניגוב. בשעה שתיים עשרה בצהריים רוב הבית כמעט יבש ברוך ה'. פתאום מצלצל הטלפון: "הלו, רחל, זו השכנה מלמעלה. את יכולה לשמור לי על התאומים?". "טוב... תביאי". איך אפשר להגיד לה לא? האוכלוסיה בבית הוכפלה בה, כולם בתוך הלול, והיא מתמודדת עם המגב. מייבשת, גורפת... בשעה עשרה לאחת היא מסיימת - אך מה עם ארוחת צהריים? עוד מעט בעלה מגיע מהכולל, אחרי לילה שלם של לימוד... היא רצה מהר למכולת, קונה שתי קופסאות תירס ונקניקיות, ומחממת על הגז.

יורד למטה לחנות הפלאפל, קונה שתי מנות לעצמו

אחת ועשרים חוזר הבעל. "שלום, מה נשמע? איך עבר היום?". "ברוך ה'!". "מה יש לאכול?". "תירס ונקניקיות! מתשע עד אחת, זה מה שהספקת לייצר?". "כן, זה מה שהספקתי". הבעל תופס את רגליו, יורד למטה לחנות הפלאפל, קונה שתי מנות לעצמו, אוכל והולך לישון... "תעירי אותי בשלוש וחצי".

בשלוש וחצי היא מעירה אותו, והוא חוזר לכולל. רבע שעה אחר כך מצלצל הטלפון - חמותה על הקו... "שלום, רחלי, מה שלומך?". "ברוך ה' בסדר". "שמעתי שהכנת לצהריים תירס! אפשר לקבל את המתכון?..." "רגע אמאלה..."

היא מניחה את השפופרת, ניגשת לברז, שוטפת את הפנים מהדמעות, לוקחת כוס מים, מברכת: "שהכל נהיה בדברו" וחוזרת לטלפון לדבר עם חמותה.

על אשה זו - מסיים הרב פינקוס - העולם עומד! תולה ארץ על בלימה - על מי שבולם פיו בשעת מריבה! מקניטים אותה, נוזפים בה - והיא שותקת ולא אומרת כלום. עליה העולם עומד!

נתאר לעצמינו שאדם אומר בחודש חשון: 'אני עצוב כי חבל לי שאני לא יושב כעת בסוכה', 'אני עצוב כי לא מדליקים כעת נר חנוכה' - מה שייך להיות עצוב כשאין חיוב לקיים את המצווה!?

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א על מידת החסד האמיתית

וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם (יה)

ואביון לא החזיקה" (יחזקאל טז), ממש כדרך האומר 'שלי שלי ושלך שלך'. איך אפשר לומר על כך שזו מידה בינונית? הוא פֶּאֶר, שאין מדובר כאן באדם שאינו נותן צדקה. אדם שאינו נותן צדקה הוא ודאי איש סדום. מדובר כאן באדם שנותן צדקה, אלא כאשר נבחן את לבו ונבדוק מה גורם לו לתת צדקה, נמצא שהדבר נובע אצלו מיראת ה'. כלומר: בטבעו הוא קמצן ולא רוצה לתת. כשמבקשים ממנו צדקה, המחשבה הראשונה שעולה בדעתו היא: 'עוד פעם הגיע אלי הנודניק הזה לבקש ממני'... אמנם, בסופו של דבר הוא נותן, משום שיש לאוין ויש עשין, והוא מפחד לא לתת. נמצא שהוא נותן מפני שהוא מחפש לעצמו מצוות, ואותו עני הוא ה'אתרוג' שלו לקיום המצווה.

אצל הקב"ה הדבר העיקרי הקובע הוא הפנימיות, ולא מעשה העשייה החיצונית. מי שנותן לשם מצווה, אך בתוך תוכו הוא אינו רוצה לתת, ואפילו מתנגד לנתינה - זו מידה בינונית, ויש אומרים שהוא עדיין שייך למחלקה של סדום. נמצאנו למדים, שלא מספקת הטבה לשם שמים. צריך להיות אוהב חסד. הקב"ה אינו רוצה את מעשה הרחמים, אלא את הלב המרחם. מי שעושה, אך בתוך לבו אינו רוצה לעשות - חסר לו בכל עניין עשיית החסד.

אם תמצאו מצלמה בגינה או בים

ילדים בכיתה ה' מחיידר כלשהו בירושלים הגיעו להיבחן אצל אחד מראשי הישיבות. כשהסתיים המבחן פנה ראש הישיבה לתלמידים ואמר להם: "אני רוצה לשאול אתכם שאלה שהרבי לא לימד את התשובה שלה". הוא שאל: "אם תמצאו מצלמה בגינה או בים, האם תרצו שיהיה עליה סימן או לא? תהיו אמיתיים". הילדים צעקו מיד במקלה: "ודאי שאנו רוצים שיהיה סימן!". "מדוע?" - שאל הרב.

"כי אנחנו רוצים לקיים מצוות השבת אבידה!" - צעקו הילדים. ראש הישיבה נענע בראשו: "לא זו התשובה. נכשלתם".

פירש רש"י: "כחום היום - הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה, שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים". רבי שלמה היימן זצ"ל בספר חידושי (סוף חלק ב) הקשה, מדוע היה קשה כל כך לאברהם אבינו שלא הגיעו לביתו אורחים? נתאר לעצמינו שאדם אומר בחודש חשון: 'אני עצוב כי חבל לי שאני לא יושב כעת בסוכה', 'אני עצוב כי לא מדליקים כעת נר חנוכה' - מה שייך להיות עצוב כשאין חיוב לקיים את המצווה! אברהם אבינו היה צריך לשמות, שכולם יושבים בבתיהם, איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ואין אנשים בלא קורת גג שזקוקים לאירות. מדוע הוא הצטער על חסרון האורחים?

הוא תָּרַץ, שישנן שתי דרגות בחסד - יש עשיית חסד, ויש אהבת חסד שהיא דרגה גבוהה יותר. חסד אצל אברהם אבינו היה חמצן. הוא לא היה מסוגל בלי להיטיב וליתן. הוא לא קיים את המצווה משום שיש מצות עשה מדאורייתא לשם יחוד קודשא בריך הוא לתת לעני. הוא חיפש את העשייה, חיפש להיטיב ולעשות.

ישנם שני דברים שלא מספיק לקיים אותם לשם מצווה: האחד הוא תורה, שצריכים ללמוד אותה מתוך עֲרֵבוּת, התלהבות ובשמחה, כפי שמאריך ה"אגלי טל" בהקדמתו. והשני הוא חסד, שאדם צריך לקיימו מתוך השתוקקות ורצון. רבי יונה אומר על כך יסוד עצום:

שנינו במשנה באבות (ה): "ארבע מידות באדם: האומר שלי שלי ושלך שלך זו מידה בינונית, ויש אומרים זו מידת סדום". יש כאן מחלוקת במשנה: אחד אומר שזו מידה בינונית, ואחד אומר שזו מידת סדום.

הרי אדם זה הוא 'סדומניק' רציני

שואל רבי יונה - כיצד הגענו במצב כזה למידה בינונית? הרי אדם זה הוא 'סדומניק' רציני. על סדום כתוב: "ויד עני

ילד אחד הצביע מהצד ואמר: "אני מעדיף שיהיה סימן, כדי שהשני לא יצטער... מסכן, היתה לו מצלמה והיא אבדה לו. איזה הרגשה רעה זו..."

זוהי אהבת חסד! היכולת להרגיש את הזולת ולרצות שיהיה לו טוב - ולא רק רצון לקיים מצווה שכתובה בתורה.

רבי שלום קפץ מיד ממקומו ורץ בהתלהבות

רבי שלום שבדרון זצ"ל שימש בקודש את רבו, רבי לייב חסמן זצ"ל, ואף הוציא את ספריו. באחד הימים, תוך כדי שלמדו ביחד, ביקש רבי לייב מרבי שלום שיכין לו כוס תה. רבי שלום קפץ מיד ממקומו ורץ בהתלהבות להכין.

שואלו רבי לייב: "מדוע אתה קופץ כל כך?". ענה רבי שלום: "לא בכל יום איתרחיש ניסא, לא בכל יום מזדמנת לי זכות כזו - להכין כוס תה למשגיח". אמר לו רבי לייב: "אתה צריך לשמוח שאתה זוכה להכין כוס תה ליהודי זקן וצמא. עם ההטבה ליהודי אתה צריך לשמוח, לא עם הזכות לשמש את המשגיח שלך". כזאה בחינה היתה בנתינה של אברהם אבינו. הוא אהב חסד והשתוקק לחסד. את זה היה חסר כשיוצאה חמה מנרתיקה - וזו היתה הסיבה לצערו שחש.

אדם מטבעו הוא אגואיסט. כך הוא נולד, ואם לא יעבוד על עצמו - כך הוא ימות. עבודת המידות פירושה - שאדם ירחב את עצמו, כך שהצורך של השני יהיה גם הצורך שלו.

לא הבינו מה הוא רוצה מהם

רבי משה ברוורמן, ראש ישיבת מאה שערים בירושלים, הוא יהודי יקר ותלמיד חכם גדול. פעם הוזמן לכינוס שנערך באחת השכונות לצורך אסוף כספים עבור אלמנה צעירה. פתח רבי משה ואמר: מי שרוצה לסייע לאלמנה - שיקום וילך הביתה. שלא ישאר כאן.

הנאספים, מכריה ובני משפחתה של אותה אלמנה, לא הבינו מה הוא רוצה מהם, אך הוא המשיך: שיישאר כאן רק מי שמרגיש שצערה של האלמנה הצעירה והיתומים הרכים הוא הבעיה שלו והצער האישי שלו! אני לא צריך את אלה שמרגישים ש'זו הבעיה שלה, ואני אנסה לעזור לה ולעשות איתה חסד'.

אדם שדבק במדותיו של הקב"ה נעשה בעצמו חנון. הוא מרחיב את עצמו, ומרגיש שהבעיה של הזולת היא הבעיה שלו. הוא אינו עושה 'נענועים' בעניי, כפי שהוא עושה בלולב...

נאים הדברים למי שאמרם, וכן לסבו הגדול - רבי זליג ברוורמן זצ"ל, שהיה תלמיד חכם מופלג ואיש חסד גדול בירושלים: באחד הימים נקשו על דלת ביתו יהודים שבאו לאסוף כסף עבור אחד מבני הקהילה שנזקק לעבר ניתוח בחו"ל. אמר להם רבי זליג: "צר לי, אבל בדיוק גמרתי את כל הכסף של הצדקות שלי. אין לי לתת מאומה. אני רוצה לתת, אלא לא נשאר לי כלום". שמעו, ופנו לדרכם.

פתאום שמעוהו רץ אחריהם. כשהשיגם אמר: "אבקש מכם שתלכו לגמ"ח פלוני, ותגידו שרבי זליג ברוורמן רוצה הלוואה בפריסה של הסכום שאתם רוצים לקבל ממני. תרשמו הלוואה על שמי, ואני אשלם".

תמיהו: "מה השתנה מקודם? אמרת שאין, ובאמת אין לך - מה פתאום אתה שולח אותנו לגמ"ח?".

ענה להם: "עשיתי חשבון לעצמי, אם לא היה זה הבן של פלוני שצריך לעבור את הניתוח, אלא הבן שלי, ולא היו לי מעשרות ולא שום כסף מהצד, מה הייתי עושה? הרי הייתי לווה מגמ"ח. ומה אם זה לא הבן שלי אלא הבן שלו?!... ואם תתמהו, איך אחזיר את הכסף הזה, ואיך מותר לי ללוות כשאינ לי כלום, הרהרתי לעצמי שעד היום אני מקדש על יין, אלא בהלכה כתוב שאפשר לעשות קידוש גם על חלות, אז אתחיל לקדש על חלות ולחסוך את הכסף עבורו".

ואכן, במשך שש-עשרה שנה הוא קידש על חלות - כדי לשלם את חלקו בניתוח שעשה יהודי מהקהילה לבנו... הוא הרחיב את עצמו, עד שחש שהבעיה של הזולת זו הבעיה שלו. בנו של יהודי אחר - הוא כביכול בנו שלו, וכפי שלבן שלו אין אומרים 'לא' במקרה כזה, כך אין הוא אומר 'לא' לאף יהודי.

והנה הילדה מעלה בפני האמא הצעה נפלאה: במקום לבשל בכל כך הרבה סירים, לקחת סיר אחד גדול, ולבשל בו הכל ביחד!

הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א - בדרכי החינוך

אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּתֵּי אֶחָדָיו (י"ח)

מעשה היה באברך שעם השנים נעשה מלמד, אך כאשר נפגש עם רבו מרן הגאון רבי שמואל רוזנבסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז', לא השיב לשאלתו במה הוא עוסק, כיון שהתבייש בתפקידו. אמר לו אותו אדם גדול: "איני יודע במה אתה עוסק. אך דבר אחד ברור לי, אם אתה מתבייש בעיסוקך - 'מלמד' אסור לך להיות!"... והוסיף: "הנני שוקל לגשת למנהל התלמוד תורה ולעורר את תשומת ליבו על כך..."

את רוב ככל הדברים קיבלתי מגדולי ישראל

סוגיית החינוך רחבה וגדולה היא, ולא ניתן להקיפה במסגרת מאמר אחד. אך "לא עליך המלאכה לגמור, ואי אתה בן חורין ליבטל ממנה". ביריעה שלפניכם פרסנו כמה יסודות קצרים בעניני חינוך, אשר הם מרכזיים ושורשיים ונוגעים לתחומים רבים.

את רוב ככל הדברים קיבלתי מגדולי ישראל זצוק"ל ויבדלחט"א, ובעיקר מאבי מורי זצ"ל, מוותיקי המחנכים בארץ הקודש, ששימש כמנהלו הרוחני של הת"ת 'יסודי התורה' בתל-אביב, ואשר את יסודות משנת החינוך רכש מרבותיו הגדולים: מרן הגאון רבי אייזיק שר זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקה, והגה"צ רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, משגיח ישיבת פוניבז'. בנוסף רכש מקצועיות מעשית מהמחנך הנודע רבי משה אויערבאך זצ"ל, מנהלו של הת"ת הראשון החרדי בפתח-תקוה, וכונה בהערכה "החפץ חיים של פתח תקוה", שמומחיותו הרבה במלאכת החינוך בתבונה ובדעת נודעה לשם דבר.

מלאכת החינוך דורשת חכמה, ידע ומחשבה רבה. מתאים להביא בזה את דברי הספורנו (שמות יד), וזה לשונו: "כי אמנם תוקף כל הצבא תלוי בשר הצבא וחכמתו ותחבולותיו!" בכל בית ניתן להמשיך את ההורים למפקדים ושירי צבא, האחראים על הצלחת כל הנתונים תחת פיקודם. אם ההורים נוהגים בתושיה, לומדים את דרכי החינוך ומשקיעים מחשבה בכל צעד, עתידים הם לקצור בסייעתא דשמיא פירות; אך אם אינם חושבים כלל אלא נוהגים בכל ענין על פי מצב הרוח... הרי שחס ושלום מתמעטים הסיכויים להצלחת ילדיהם.

'נאמר בזוהר הקדוש (דף כב) "אמר רבי תנחום: בוא וראה כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך-הוא, שבשבילה זוכה האדם לחיי העולם הבא, וכל המלמד תורה לאחרים, יותר מכולם... חוץ מאותם המורים תורה לאחרים ולתינוקות, ששכרם כפול; דאמר רבי יצחק: המלמד תורה לתינוקות - דירתו עם השכינה... תדע שאחזיק בהם ולא אתנם לך, אף על פי שראוים ליענש!"

הדברים מבהילים. הזוהר אומר לנו כאן, שהמלמדים תורה לילדי ישראל ינצלו מהגיהנום, "אף על פי שראויים ליענש!" ננסה לתאר לעצמנו במה מדובר. מגיע לשמים יהודי ומתייצב לפני ב"ד של מעלה. פוסקים את דינו לגן עדן, אך תחילה עליו להזדכך מעט ביסורים בגלל חטאים שנכשל בהם.

כשהוא מוקף מלאכי חבלה נלקח היהודי לגיהנום, אך לפתע נעצר המסע בשל מחסום בדרך. לפני השערים ממתין אברהם אבינו, דמותו ממלאת את הפתח, והוא אינו מניח למלאכי החבלה להכניסו פנימה! מדוע? כי יהודי זה היה מלמד תינוקות. אברהם אבינו עליו השלום יעמוד ויגונן עליו מפני השטן, מכיון שהוא הוא ממשיך דרכו, המצווה את בניו אחריו לשמור דרך ה'!

כמה עלינו להתפעל מהבטחה מרעישה זו!

ואכן, גדולי ישראל התייחסו תמיד לתפקיד המלמד כמלאכת קודש שאין למעלה ממנה. במכתב שכתב מרן הגאון רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל, בעל 'שבט הלוי', הוא מורה בנחרצות: מלמד החושב או מרגיש כי תפקידו הינו מקצועי בלבד, כפקיד בבנק, הרי הוא בכלל עושי מלאכת ה' רמיה! להיות "מלמד" פירושו למלא תפקיד נעלה ונשגב של העמדת הדורות הבאים בעם ישראל, תפקיד אותו יש למלא בחרדת קודש!

מלמד המבין את גדול חשיבות תפקידו, גם מתייחס אליו בכובד הראש וברצינות הראויים. שמעתי ממנהל ת"ת בירושלים, שלפני שנים רבות שאל אחד מגדולי הדור אלו מלמדים עליו לחפש לת"ת שבראשותו, ונענה: "רק מלמדים שמרגישים מאושרים בתפקידם!"

אצל גדולי ישראל מצאנו עובדות מבהילות על השקעת המחשבה בחינוך ילדיהם ותלמידיהם. הגאון רבי ברכיה שינקר, ראש ישיבת 'תפארת התלמוד' מסר בשם הגאון רבי משה שמואל שפירא זצ"ל, ראש ישיבת 'באר יעקב': "כאשר אני מחליט להוכיח בחור בפרהסיא, הרי זה לאחר מחשבה של שבועיים!"

השקפה כזו היא טעות חמורה

היסוד הראשון והחשוב ביותר בענין החינוך הוא, שאין מתכון אחד מדויק על פיו ניתן לגדל ולחנך את כולם. כל ילד הוא עולם מלא ומיוחד, המורכב מכוחות גוף אחרים, מכוחות נפש שונים, מכשרונות אחרים ומנטיות אחרות. ידועים דברי המדרש (תנחומא פנחס): "כשם שאין פרצופותיהם שוין זה לזה כך אין דעתם שוין זה לזה, אלא כל אחד ואחד יש לו דעת בפני עצמו". הקדוש ברוך הוא ברא כל אחד ואחד מבני האדם עם אופי שונה, ועל כן ברור שלא ניתן לחנך את כולם באותה הדרך.

לעיתים ניתן לפגוש הורים הסבורים כי באמת יש לחנך את כל הילדים באופן שווה. הם טוענים שניתן לדרוש מכולם אותן דרישות, ושעל ידי חינוך קפדני דיו ניתן להכריח כל ילד למלא את כל הציפיות. לשיטתם ההבדל שיש בין ילדים בתכונות ובאופי הוא רק כמה יש להתאמץ במלאכת חינוכם. כמובן, השקפה כזו היא טעות חמורה שתוצאותיה עלולות להיות הרוות אסון. אי אפשר בשום אופן לגדל ולחנך ילד בניגוד לטבעו, וכפי שכתב הגר"א במשלי, על הפסוק "חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה": "שלפי דרך מזלו וטבעו תחנכה ותדריכהו לעשות מצוות, ואז גם כאשר יזקין לא יסור ממנה. אבל כשאתה מכריחו נגד טבעו, עתה ישמע לך מיראתו אותך, אבל אחר כך בעת יסור עולך מעל צווארו, יסור מזה, כי אי אפשר לו לשבר מזלו".

נצייר לעצמנו אשה העוסקת בביתו ללמוד שבת

דוגמא נאה להבנת השוני בין הילדים ודרכי חינוכם, ראיתי מובא בשם אחד מגדולי ישראל. נצייר לעצמנו אשה העוסקת בביתו ללמוד שבת קודש. בסיר אחד היא מבשלת טשולנט, ומכניסה לתוכו תפוחי אדמה, שעועית, בשר וכו'. בסיר נוסף היא מבשלת אורז. בסיר שלישי היא מבשלת מרק, וכן הלאה.

כמה מילדי האשה עומדים סביבה ומתבוננים במעשיה, והנה אחת הילדות מעלה בפניה הצעה נפלאה: במקום לבשל

בכל כך הרבה סירים, אפשר לקחת סיר אחד גדול, ולבשל בו הכל ביחד!

האם כמובן צוחקת, ומסבירה בסבלנות: כל מאכל נזקק לבישול אחר. בכל אחד צריך לשים תבלינים אחרים, וכמות שונה שלהם. כל אחד מהם מתבשל פרק זמן אחר, על עוצמת להבה שונה... ובקיצור, אי אפשר לבשל את כולם יחד!

כך הדבר גם בנוגע לחינוך הילדים. עלינו להתרגל למחשבה שכל ילד נולד עם תכונות אחרות, ולפיכך צריך "לבשלו" על פי מתכון אחר. יש ילדים הזקוקים ליותר חום או ליותר סוכר מאחרים. יש מהם שלוקח יותר זמן לחנכם, פשוט משום שזמן הבישול שלהם ארוך יותר... וכן הלאה.

הוא הדין אף לגבי מחנכים בתלמודי תורה, ומחנכות ב'בית יעקב'. מלמד שמפנים כי כל ילד הוא שונה, יבין מאליו כי אין מקום לדרוש מכולם אותן דרישות, ולחנך את כולם על פי אותה שיטה ובאותה רמת חומרה. מלמד טוב תמיד יחשוב איך ניתן להתאים את רמת הדרישות ואת סוג היחס לכל ילד לפי כוחותיו, ורק כך יוכל למלא תפקידו כראוי.

שמעתי מאבי מורי זצ"ל על הגאון האדיר 'הרוגטשובער' - רבי יוסף ראזין זצ"ל, שהיה מטבעו תוסס מאוד. אופן לימודו עד סוף ימיו היה בעמידה, כשהוא מתמקם סביב השולחן, ורץ מספר אחד למשנהו במהירות הבזק. כך היה מסתובב שעות ארוכות, כשהוא גומע בדרכו מאות מטרים בחדר אחד. ותמיד היה מציין לשבח את המלמד שלו בילדותו, שהכיר באופיו, ובעובדה שאינו מסוגל לפי טבעו לשבת על מקום אחד ברוגע, והסכים ללמדו באופן מוזר. 'הרוגטשובער' ישב על עץ גבוה, ואילו המלמד ישב למטה תחת העץ, וכך הקריא לו את מילות הגמרא בקול רם שישמעו לאוזניו... "אילולי היה לי מלמד כזה העולם היה מפסיד את הרוגטשובער"

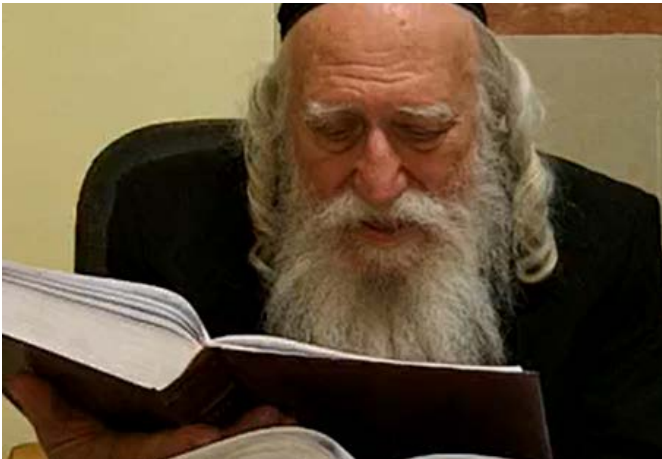
- אמר בענוות חן.

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

בילדותי, בתל אביב של פעם, נהגו העוברים והשבים להציק לילדים שחזותם החיצונית היתה חרדית. משכו לנו בפיאות, לעגו לנו וצחקו מאיתנו אך היו בינינו ילדים שלא נבהלו מפני המלעיגים

הגה"צ רבי אריה שכתר זצ"ל על התנאי לניצחון, מסירות נפש!

אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנָיו וְאֶת בִּיתוֹ אַחֲרָיו (י"ח)

חז"ל אומרים במדרש, שנמרוד היה יודע את קונו, ואף על פי כן היה מתכוון למרוד בו. נמרוד שמלך על האנושות כולה, המריד את הבריות כנגד הבורא וקרע אותן מהאמונה בהקב"ה. הוא עשה זאת במודע, ונלחם כנגד ה' יתברך. ומי עמד כנגדו? הילד הקטן שעליו נאמר: "אברהם העברי", לפי שכל העולם עמד מהעבר האחד, והוא מהעבר השני. ילד זה נלחם בנמרוד וזעק: 'נמרוד מוליך אתכם שולל! אל תאמינו לו! יש אדון לעולם! יש בעל הבית לבירה! הוא זה שברא את העולם ואת האנושות!'

ילד אחד הצליח לנצח שליט כל כך גדול! הרי לנו כי ילד אחד שהולך כנגד הזרם, ועומד ומכריז בכל ארחות חייו שיש בורא לעולם, יכול לאחות את הקרעים שהסטרא אחרא יצרה בעולם, ולהשיב את הברואים אל בוראם.

בילדותי, בתל אביב של פעם, נהגו העוברים והשבים להציק לילדים שחזותם החיצונית היתה חרדית. משכו לנו בפיאות, לעגו לנו וצחקו מאיתנו אך היו בינינו ילדים שלא נבהלו מפני המלעיגים עליהם, והמשיכו לצעוד בגאון ברחובות קריה, ולהצהיר בהתנהגותם: "האמת איתנו, אנחנו איננו מתפעלים מהלעג!" בבחינת "ויגבה לבו בדרכי ה'" (דברי הימים ב).

באותה תקופה אמר האדמו"ר מבעלז זצ"ל לאחד מחסידיו, שילד שהולך עם פאות וציציות בחוצות תל אביב, שואג בעצם התנהגותו: "יש בעל בית לעולם! לא תצליחו להטות אותנו מדרך האמת לעולם!"

ילדים אלו הם שגלחמו בסיטרא אחרא והכריזו קבל עם ועולם: "יש אדון לעולם, ואנחנו נמשיך בדרכנו ללא חת!" ילדים אלו הם מתלמידיו של אברהם אבינו ע"ה. הילדים הללו היו החלוצים האמיתיים שהניחו את היסודות של היהדות החרדית בישוב החדש בארץ הקודש. ילדים אלו היו החיילים האמיתיים של צד הקדושה.

אחי, רבי טוביה שכתר זצ"ל, התגורר בנתניה משנת תש"ג עד שנת תש"י. כאשר ביקש להעתיק את מגוריו לעיר בני

ברק לצורך חינוך ילדיו, לא התיר לו מרן ה"חזון איש" לעזוב את נתניה, משום שטען שצריכים לראות אנשים כמוהו בעיר. רק כאשר הבטיח שידאג לחינוך תורני לילדי העיר, התיר לו ה"חזון איש" לעזוב את נתניה.

במשך כל השנים מנסים הסטרא אחרא ושלוחיה למחק כל זכר ליהדות. ההשכלה איימה למחוק אותנו. היטלר ניסה למחוק אותנו. אך הבטחת הקב"ה: "כי לא תשכח מפי זרעו" (דברים לא) עומדת לנו לדורי דורות. ואף שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, פשוטו כמשמעו הקב"ה מצילנו מידם!

לפני כחמישים שנה סיפר לי הגר"ח קניבסקי

לפני כחמישים שנה סיפר לי הגר"ח קניבסקי (זצ"ל), שמרן ה"חזון איש" אמר לו את הדברים הבאים: "יש חבל ארוך, שבצידו האחד אוזן ראש הממשלה ב.ג. ובצידו השני אוזן אנוכי. ב.ג. מנסה למשוך את כל עם ישראל אליו, ואני מנסה למשוך את כל עם ישראל אלי, פעם הוא גובר, ופעם אני גובר..." אך בסופו של דבר ניצח ה"חזון איש"! ומהו התנאי לניצחון? מסירות נפש! אותה מסירות שעמדה לאברהם אבינו והביאה אותו לנצח את נמרוד הגדול! מסירות הנפש של אברהם אבינו, של חנניה מישאל ועזריה, ושל עם ישראל לדורותיו, היא שהנחילה להם את הניצחון לדורות!

(מתוך הספר 'אריה שאג')

‘ואחרי כמה שעות של פצצות, נעקרה אדמת העיר עד שלא נשאר זכר מהעיר כלל’. מה היינו אומרים כשהיינו שומעים כזה דבר? התקשורת היו אומרים, אסון טבע נורא פגע בעיר פלונית

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א - מה נלמד ממהפכת סדום ועמורה

בפרשת וירא מתארת התורה את מהפכת סדום ועמורה, צריך לדעת ששום דבר לא נכתב בתורה סתם, וצריך לדעת מה רוצה התורה שנלמד מזה. ונראה שעיקר מה שרצתה התורה ללמדנו, ששום דבר לא נעשה מעצמו, אלא הכל במשפט צדק מאיתו יתברך.

שהנה נתאר לעצמנו אילו היינו שומעים היום על אסון טבע שקרה בעיר אחת בעולם, שבוקר אחד בהנף החמה ירד על כל שטח העיר מן השמים גופרית ואש, וכל העיר נשרפה לגמרי, ולא רק זה אלא גם הבתים החזקים נהרסו כליל מההדף של התפוצצות הגופרית, וכל התושבים והבעלי חיים שבעיר מתו, רובם מתו מהשריפה וחלק מתו בסקילה מהמפולת של הבתים, ואח"כ גם הם נשרפו מהאש, והעצים ועשבי השדה הכל נשרף ונחרך, ואחרי כמה שעות של פצצות, נעקרה אדמת העיר בעומק עשרים או שלושים מטר, או הרבה יותר, ועפה למעלה והתהפכה על פניה עד שלא נשאר זכר מהעיר כלל. מה היינו אומרים כשהיינו שומעים כזה דבר? התקשורת האלקטרונית והעיתונות היו אומרים, אסון טבע נורא פגע בעיר פלונית אלמונית. והיו מנסים להסביר, שממקום המצוי בו גופרית כגון הר געש סמוך הועפה גופרית וירדה על העיר, ועוד כל מיני הסברים וכו'. אולם זה באה התורה ללמדנו: דע לך שום דבר לא נעשה מעצמו! אלא הכל במשפט צדק. כמו שסיפרה התורה שהקב"ה בעצמו אמר ארדה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה וגו' ולא היה סניגור שיציל אותם.

שכשקורה רעידת אדמה צריך לדעת

ומזה נלמד, שכשקורה רעידת אדמה צריך לדעת, שלא נעשתה לבד במקרה עם כל מיני ביאורים, איך השתלשל הדבר שפגעה הרעידת אדמה שם, שכל ההסברים באים מכח הכפירה באמונתנו הבסיסית שהשם יתברך הוא רבון כל המעשים, ואין מקרה בעולם אלא הכל מתייחס אליו יתברך, אלא שהוא משתמש בטבע ובבריותיו להעניש

הראויים לענישה, והכל בדין ובצדק כי קל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא, וכל דרכיו משפט. וכמו שכתב הרמב"ן סוף פרשת בא: "שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שיאמין שכל דברינו ומקרינו כולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם כלל".

חשוב להדגיש, שאין כוונתנו להכחיש ההסברים המדעיים של תופעות הטבע, אלא לחלוק על המתייחסים לטבע כאל ישות עצמאית בפני עצמה, שאומרים שהטבע היא סיבת התופעה, אלא הטבע משועבד לבורא עולם, והוא משתמש בטבע כרצונו להעניש מי שצריך ענישה. וענין זה שפגעי הטבע לא באים לבד מעצמם, אלא הכל מכון רק מאיתו יתברך.

והנה הכופרים שתולים הכל במקרה, ואסון טבע וכו', לא מזדעזעים כלל אפי' מרעידת אדמה קשה שקרתה שלא באיזור שלהם, או שקרו שטפונות מהגשמים, או באה רוח סערה מפרקת בתים, כי אומרים שזה מקרה, ואין שום סיבה שאם קרה שם שיקרה גם אצלי, ויכול לקרות אצלי גם אם לא היה קורה שם, לכן זה לא מזיז אצלם כלום. אבל אנו עם ישראל שידועים שהכל זה עונש מן השמים, ולמה מדינה זו נענשה זה בגלל רשעותם, עושים חשבון הנפש ואומרים, שאותו מנהל העולם שהעניש שם, נמצא גם פה, וגם אותי הוא יכול להעניש על העבירות שלי, ובאים לידי יראת השם ומתעוררים בתשובה.

(גליון 'דעת ואמונה' וירא תשפ"ו)

מספרים שנערכה פעם מכירת חיסול לנעליים, אך איש לא הגיע. תלה המזכר שלט גדול ועליו כתב 'מכירת חיסול'. הסתכלו האנשים על המודעה המשוונה, ונכנסו מהר לומר למזכר...

הגה"צ רבי ירחמיאל קראם זצ"ל - עצה נפלאה למקרים של הפסד מצווה

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלָיו מִמֶּרָא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּהֵם הַיּוֹם (יה)

עשה את המצווה, אבל גם לא נחשב לו שעשה. אונס זו מציאות באמצע - לא נחשב לו שעשה ולא נחשב לו שלא עשה. לדוגמא: אדם לא הרגיש טוב, ולכן היה אנוס ולא בא לתפילה. הוא לא יקבל עונש, אבל גם שכר על תפילה בציבור לא יוכל לקבל.

אולם הכלל הזה לא תקף כאשר אדם מצטער על כך שהוא נאנס ולא קיים את המצווה. אדם שלא הצליח לקום לתפילה משום שהיה חולה, והצטער על כך, או אדם שלא שמע שאוספים כסף לצדקה, וכשהדבר נודע לו הוא מצטער שלא היה שותף במצווה הזו - נחשב להם כאילו עשו, והם מקבלים תעודת ציונים כאילו קיימו את אותה מצווה!

הרי לפנינו עצה נפלאה לכל מיני מקרים של הפסד מצווה - אם נצטער על שהפסדנו, הקב"ה יחשיב לנו את הדבר כאילו עשינו!

אפילו כלב אין בחוץ!

אברהם אבינו עשה ברית מילה והכניס עצמו לסכנה. הקב"ה, שרצה לאפשר לו לנוח ולהחלים, הוציא חמה מנרתיקה, ועשה בעולם חמסין כזה, שאף בריה לא יצאה החוצה. לכאורה היה צריך אברהם לשמוח - משמים הוא לא הפסיד שום אורח! אפילו כלב אין בחוץ! אך אברהם יושב ומצטער על הפסד המצווה - הוא אינו יכול לקבל אורחים בביתו. מדוע הוא מצטער? האם הוא אשם בכך שאין אורחים? כלל וכלל לא. הוא מצטער על הפסד המצווה שהיתה יקרה לו כל כך.

כאשר ראה הקב"ה את צערו, שלח לו מלאכים משמים - כעין תעודת ציונים, שכן אדם שנאנס ואינו יכול לקיים מצווה, ומצטער על כך - נחשב לו כאילו עשה.

עקידת יצחק היתה למעשה ניסיון לאברהם, כמו שכתוב: "והאלוקים ניסה את אברהם" (בראשית כב).

ה"בית הלוי" אומר שאברהם היה גדול יותר מיצחק, משום שקל יותר לאדם למסור את עצמו למיתה, מאשר להרוג את

פירש רש"י: הוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים.

מהו המהלך של "ראהו מצטער" ולפיכך "הביא המלאכים עליו"? נחמד את השאלה באמצעות הדוגמא הבאה: ילד אחד נעדר מבית הספר במשך חצי שנה, בעקבות דלקת פרקים. הוא היה מאושפז שבועות ארוכים, ולא היתה שום אפשרות שיגיע לבית הספר. בסוף השנה, כשכל חבריו קיבלו תעודה, התאכזב הילד לגלות שהוא לא מקבל. בא למורה, בכה וביקש תעודה.

"איך אתן לך תעודה אם לא היית?", תמה המורה. "אבל היתה לי סיבה" - רוקע הילד ברגליו - "יש לי אישור מהרופא". "נכון" - מסכים איתו המורה - "אבל למעשה בכיתה לא היית. לא שייך שתקבל תעודה".

הילד ממרר בבכי, עד שרחמי המורה נכמרים עליו, והוא נותן לו תעודה שהוא עולה מכיתה ו' לז'. הילד מנפנף בתעודה לחבריו: "תראו! גם אני קיבלתי!" אך החברים צוחקים: "זו רק תעודת מעבר. ציונים לא קיבלת!".

חוזר התלמיד למורה, ומבקש תעודת ציונים. הוא מפציר ובוכה, מבקש ומביא אישור מקופת חולים, אבל המורה לא נכנע. הוא אמנם מסכים שהילד אינו אשם, אך עם כל הרצון הטוב, אין שום אפשרות לתת תעודת ציונים לילד שלא היה בכיתה.

בלשון הגמרא מכונה מקרה כזה - "אונס כמאן דלא עביד דמי". כלומר, אדם שהיה אנוס, לא נענש כמי שבכוונה לא

בנו, ולהישאר חי אחר כך. מצינו בעם ישראל אנשים שמסרו את נפשם על קדושת שמו יתברך, כמו בשואה, אך להרוג את הבן עבור הקב"ה ולהמשיך להתמודד עם המציאות הזו במשך כל החיים - זהו ניסיון קשה מאין כמוהו.

אפשר להגדיר את הדברים במילים אחרות: קל יותר למות על קידוש ה', מאשר לחיות על קידוש ה'. בכל זאת, בתפילות ראש השנה מבקשים: "ועקידת יצחק היום לזרעו ברחמים תזכור", ומיחסים את הניסיון ליצחק. ייתכן שזה משום שאנו קרובים יותר לניסיון שהיה ליצחק, מאשר לניסיון שהיה לאברהם. שכן, אדם שומר מצוות זוכה כל הזמן למסור את רצונו עבור ה' יתברך: הוא מוותר על תענוגות העולם הזה, הוא מתלבש בצניעות למרות שחם לו, הוא מסתפק בפת במלח ומים במשורה עבור לימוד התורה הקדושה, וכן הלאה. אלא שכאן עלינו לשאול את עצמנו שאלה אחת - מדוע הניסיון העצום הזה נקרא בשם 'עקידה', שפירושו קשירת הידיים והרגליים? מפני מה לא נאמר: "ניסיון שחיטת יצחק", שזו למעשה הכותרת של הניסיון הזה? למה נבחר עניין צדדי של עקידת הידיים והרגליים כמתאר הניסיון הזה?

ידוע, כי כותרת היא דבר משמעותי מאוד, היא מורה על מהות הדבר. חשיבות הכותרת הנכונה גדולה ביותר. יש אנשים שלא יגיעו להרצאה משום ששם ההרצאה לא נושא חן בעיניהם. אם נכתוב בהרצאה המיועדת לרישום לחינוך תורני כותרת 'רישום', אף אחד לא יגיע. לעומת זאת האולם יהיה מלא אם ההרצאה תעסוק ב'כדור הארץ בעבר ובהווה'. מספרים שנערכה פעם מכירת חיסול לנעליים, אך איש לא הגיע. תלה המוכר שלט גדול ועליו כתב 'מחירת כיסול'. הסתכלו האנשים על המודעה המשוונה, ונכנסו מהר לומר למוכר: 'אדוני, לפחות את השלט תכתוב כמו בן אדם'. 'אתה צודק' - אמר המוכר לכל אחד בנפרד - 'אבל אם כבר נכנסת, תקנה משהו'...

ואם הכותרת היא דבר חשוב כל כך - מדוע בניסיון הקשה ביותר שהיה בעולם, נכתבה כותרת שהיא לכאורה עניין שולי - "עקידת יצחק". למי משנה אם יצחק נקשר או לא נקשר? התשובה היא, שיצחק ביקש מאביו שיקשור אותו, כדי שהוא שלא יזוז באמצע השחיטה ויגרום לפסילת הקרבן. לכאורה, אילו היה יצחק זז - היה כאן אונס. הוא לא אשם שהוא מפחד, זה נעשה בלי שליטה. שוחטים אותו - איך לא יזוז? אבל יצחק אמר: אני לא רוצה לעשות את המעשה רק כדי לצאת ידי חובה, בדיעבד, איך שיצא. אני רוצה לעשות זאת מושלם, והכי טוב שאפשר. לכן אני מבקש: אבא, תקשור

אותי, שלא אפגום במשהו מחמת חוסר שליטה. את העיקרון הזה עלינו לאמץ לעצמנו בעבודת ה' - אין להתפטר עם תירוצים של ילדים: אני אנוס, לא הולך לי, מה אפשר לעשות...

לפיכך קיבלה העקידה את השם הצדדי לכאורה, על שם בקשתו של יצחק לקשור אותו!

חז"ל (יומא לח) מספרים שניקנור רצה להביא שתי דלתות לבית המקדש. הוא הכין שערים מנחושת. הוא העמיס את השערים על אונייה, ונסע עמם מאלכסנדריה לארץ ישראל. בדרך היתה סערה גדולה, והאונייה חישבה להישבר. חיפשו הנוסעים מה אפשר לזרוק כדי להקל את משא האונייה, ומיד מצאו - את הדלתות.

זוהי, לצערנו, תופעה מוכרת. תמיד כשיש קושי - מוותרים דבר ראשון על המצוות...

לפני זמן מה הגיע לגמ"ח שלי יהודי. הוא ביקש ללוות חמש מאות דולר עבור תפילין לבן. התפלאתי שלאדם כמותו אין חמש מאות דולר עבור עניין שמתכוננים לקראתו מאז הלידה. לשאלתי הסביר לי: היה לי חיסכון דווקא, אבל השתמשתי בכולו. הייתי צריך אוטובוס לכותל, וזיקוקי דינור, וצלם וידיאו... לא נשאר לי כסף לתפילין... דבר ראשון דואגים לכל העניינים החיצוניים, ולבסוף לא נשאר כסף לדברים שבקדושה...

כך נהגו גם אצל ניקנור. האונייה חישבה להישבר, והפתרון הראשון הוא לזרוק את הדלת. אלא שגם לאחר שעשו זאת עדיין טלטלו הגלים את האונייה הנה והנה. עמדו הנוסעים לזרוק את הדלת השנייה, אולם אז הגיע ניקנור, קשר את עצמו אליה, והודיע, שאם יזרקו אותה - ייאלצו לזרוק אותו יחד עמה. מיד נח הים מזעפו. כשאדם מוסר את נפשו באמת ובתמים - הוא זוכה לישועה. אך מדובר, כמובן, במסירות נפש אמיתית. לא כאותו יהודי שמצהיר שהוא מוסר נפש, ומסתפק רק במכונית אחת ובטלפון אחד בבית ולא בכל חדר... חז"ל ממשיכים: "והיה מצטער ניקנור על חברתה". מדוע הצטער? משום שכאב לו על שלא קשר את עצמו כבר לדלת הראשונה. כיוון שהגיעו לעכו - מצאו את הדלת מתחת לאונייה. היא נצמדה אליה כמגנט, ושטה תחתיה לכל אורך הדרך. ללמדנו, שכאשר אדם מצטער על הפסד מצווה, דואגים לו משמים שיעשה אותה. הרי לנו רעיון נפלא - במקום להצטער על כסף שאין, נצטער על חוסר יראת שמים ועל הפסד מצווה. עצם הצער הזה - ערכו רב ועצום.

(מתוך הספר 'דורש טוב' בהוצאת 'יפה נוף')

חיים חזו וחסד

לחיים טובים ומתוקנים

אמרתי לעצמי הנה הכתבה המתאימה ביותר, לקחתי איתי מצלמה וטסתי לצלם...

מאת: חיים סויפר

השבוע כשאנו קוראים כשאברהם אבינו יושב בפתח האוהל כחום היום ומחפש אורחים, נזכרתי בבניין מגורים של אנשים טובים, אמרתי לעצמי הנה הכתבה המתאימה ביותר, לקחתי איתי מצלמה וטסתי לצלם...

הסיפור הזה התחיל למעשה שבועיים קודם לכן. נקלעתי לבניין מגורים, וכשטיפסתי במעלה המדרגות כדי לאתר את יעדי, צדה את עיני מודעה שהייתה תלויה בכל קומה וקומה. קראתי אותה פעם אחת, ושוב פעם, והרגשתי שאי אפשר להמשיך הלאה בלי לקחת את המילים הללו כצידה לדרך. מאחר שהטלפון הכשר שלי כמובן, נטול מצלמה, ומצלמה רגילה זה לא בדיוק החפץ שאני נוהג לשאת בכיס ביומיום, החלטתי לחזור לשם השבוע מצויד במצלמה כדי לתעד את הדברים עבור הקוראים.

אלא שכאשר הגעתי, גיליתי שהפתקים כבר הוסרו מלוחות המודעות שבקומות התחתונות. לא התייאשתי; המשכתי לעלות מקומה לקומה, עד שבקומה החמישית גיליתי את העותק האחרון שעודנו מתנוסס על הקיר. שלפתי את המצלמה, ובדיוק באותו רגע כמובן... נפתחה הדלת הסמוכה ואחד השכנים נעמד בפתח, מביט בי בתמהון גלוי על ה"אורח" שנעמד לצלם מודעת ועד בית כאילו היתה שריד היסטורי עתיק.

אך מבט אחד בתוכן הדף מסביר מדוע הטרחה הזו הייתה שווה כל רגע. כולנו מכירים את המודעות הנתלות לעיתים תכופות בחדרי מדרגות: לשון קצרה, נוקבת, מתובלת בסימני קריאה זועמים, דרישות תקיפות ואיומים בהשלכת חפצים לפח. כאן, המנגינה הייתה שונה מן הקצה אל הקצה.

בואו ננעים אחד לשני את השהות בבניין

בראש הדף נכתב באותיות מאירות: "כאיש אחד..." ומתחתיו פנייה רכה מלב אל לב: "שכנים יקרים, בואו- ננעים אחד לשני את השהות בבניין".

ללא שמץ של פטרונות או כעס, פורטו שלוש בקשות פשוטות ומעשיות:

- "בסיום הרכיבה שימו את האופניים / בימבות בצד, גם אם אתם חושבים לרכוב אח"כ שוב!"

- "הורים נכבדים, אנא בדקו מדי פעם את קומת המחסנים, היא הופכת מאוד מהר למאגר משחקים ולצערנו גם לאחסון זבל".

- "בערב שלפני ניקוי הבניין יש לפנות את כל 'כלי הרכב'".

אך השורות שחתמו את המכתב הן אלו שלכדו את לבי, והן שהופכות פיסת נייר שגרתי לשיעור עמוק במוסר ובחובת הלבבות:

"זה ממש בין אדם לחברו כלפי המנקה, וכן 'לא תרדה בו...'".
במילים ספורות אלו נחשפת תמציתה של יהדות צרופה. קל מאוד להביט על מנקה הבניין כעל דמות אנונימית ושקופה, כמי שממילא "זהו תפקידו" לפלס דרך בין בימבות מוטלות, עגלות חוסמות ושיירי פסולת. אך כאן עצרו הדיירים להזכיר לעצמם ולילדיהם: מאחורי המטאטא והדלי עומד בן אנוש. עבודתו קשה ומפרכת בלאו הכי, והותרת מכשולים בדרכו אינה סתם חוסר סדר - היא פגיעה ישירה במצוות שבין אדם לחברו, ושלא נגיע למשהו דומה של "לא תרדה בו בפרך".

דרך אגב...

אם כבר אנו עסוקים בענייני שכנים וועד בית... ישנה תופעה נוראית... שבבניינים מסוימים שמים מודעה מי שילם ומי לא.. וכך גורמים לבזיון של אלה שלא שילמו. צריך אמנם לראות איך מטפלים בזה, אבל מי התיר לבזות? הנה מצאתי בעניין זה דברים שאמר מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל: מתוך הספר (מפי האיש) שאלתי לרבינו: האם מותר לפרסם ב"חדר המדרגות" את השמות של הדיירים שלא משלמים "ועד הבית" על נקיון ותאורת חדר המדרגות. ואמר רבינו: קודם כל יש לברר שאכן יש להם לשלם ולא משלמים, אבל אם אין להם, ומשתדלים ולא משיגים, הם אנוסים, ואין לפרסם. ושאלתי לרבינו: בביתם הם משלמים, ופה הם מזלזלים. והשיב: בלי לברר שאין להם ולא משתדלים, אין לפרסם כי אין לבזות אותם.

סוחר השוק הוותיקים מחייכים: גם חתול מת, אם תשליך אותו מגובה רב, הנפילה תקפיץ אותו מעט כלפי מעלה בפגיעה בקרקע

משוק ההון לחיי עולם: על "קפיצת החתול המת" וסוד העמל האמיתי

מאת: אלחנן נתן ליכטיג

תורה ב"קפיצות הדרך"?

לִמְעַן אֲשֶׁר יִצְוָה אֶת בְּנֵיו וְאֶת בִּיתוֹ אֲתָרֵיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ד' (מ)

אך מי שמכיר את חוקי התורה ואת טבע הנפש, יודע לזהות מיד: לפנינו אינו אלא "קפיצת חתול מת".

אותו זינוק פתאומי אינו נובע מחיות פנימית, ולא ממעיין הנובע של תורה אמיתית. זהו רפלקס חיצוני של כשרון טבעי או זיכרון רגעי שהוטח בקרקע וייצר הד זמני. כשרון ללא עמל, חריפות ללא יגיעה, ו"ברקים" ללא שורשים של עמל התורה - אין להם שום קיום. הם עושים רושם כביר לרגע אחד, אך ברגע הבא הם מתפוגגים כלא היו.

חז"ל לימדונו כלל ברזל שאין עליו עוררין: "יגעת ומצאת - תאמין, לא יגעת ומצאת - אל תאמין" (מגילה ו). יש שהסבירו: מדוע הלשון היא "אל תאמין"? הרי אם ראית אדם שמצא תורה בלי יגיעה, המציאות לפניך! אלא התשובה היא: אל תאמין שזוהי "מציאה" של תורה. זוהי אחיזת עיניים. זו קפיצה רגעית שלא תישאר ליום המחר.

קניין תורה אינו מניה שמזנקת בספקולציה. תורה נקנית בעמל, בשבירת המידות, בחזרות אין-ספור, ובאותן שעות דוממות שבהן האדם יושב לבדו מול הסטנדר כשאינו רואה ואיש אינו מוחא כף. רק מי שמשקיע, מתמיד ובונה נדבך על גבי נדבך - בונה בניין רוחני יציב ואמיתי שיעמוד בכל רוחות הזמן, הוא זה שיגיע מעלה מעלה.

אל ירך לבבכם מן הרעש, ואל תיפול רוחכם מן הצלצולים. תורה אמיתית אינה "קפיצה" - היא צמיחה של אילן חי המושרש עמוק באדמת העמל.

בעולם המסחר והפיננסים קיים ביטוי מפורסם, כמעט אכזרי בדימוי שלו, אך מדויק להפליא: "קפיצת חתול מת" המשפט נולד מתוך תובנה פשוטה: כאשר מניה מתרסקת ונמצאת בנפילה חופשית, לעיתים קרובות מגיע רגע שבו הגרף מזנק לפתע כלפי מעלה. סוחרים חסרי ניסיון רואים את הזינוק ומשוכנעים שחל המהפך המיוחל; הנה עוד דקה המניה מזנקת וזו ההזדמנות לרכוש בזול ולמכור ביוקר. הם ממהרים להשקיע את כספם מתוך תחושה שהחברה "חזרה למסלול". אך סוחר השוק הוותיקים מחייכים במרירות ומסבירים: גם חתול מת, אם תשליך אותו מגובה רב, הנפילה תקפיץ אותו מעט כלפי מעלה ברגע הפגיעה בקרקע. אין בזינוק הזה שום חיות, שום כוח פנימי ושום עתיד - זו רק תוצאה של כוח האינרציה של הנפילה. רגע קט לאחר מכן, הגרף ממשיך לצלול לתהום.

התופעה הזו, המוכרת היטב במגדלי המשרדים של וול-סטריט, יכולה לבוא כמשל טוב לעניינים שקורים להבדיל אלף אלפי הבדלות בבית המדרש.

משמיע "חבורה" מבריקה, זורק קושיות

לעיתים, יושב לו בן תורה על מקומו, עמל שעה אחר שעה על דף גמרא, מזיע על דיבור המתחיל ברש"י ומתייגע להבין עומק קושיית התוספות. המלאכה איטית, לעיתים אפורה, דורשת סבלנות של ברזל ומשמעת עצמית יומיומית. והנה, באחד הסדרים, מופיע בחור בקול רעש גדול: הוא פותח ספרים בדרמטיות, משמיע "חבורה" מבריקה, זורק קושיות מכל קצוות הש"ס ומפזר זיקוקין די-נור של שניות וברק. באותו רגע, עלולה לחלחל ללב העמלים חלישות הדעת: איך יתכן? הרי פלוני כמעט ולא נראה בין כותלי בית המדרש בחודשים האחרונים, סדריו אינם סדרים, ועמלו אינו עמל - ומנין לו הברק הזה, החריפות והמעוף? שמא כל היגיעה הסיזיפית והעמל שלנו מיותרת, ואפשר להשיג

היו לו גם עבדים ויכול היה לשלחם לשאוב מים

הגאון רבי מאיר צימרוט שליט"א

על אדות באר המים אשר גזלו (כא)

למה חפר אברהם אבינו בארות?
הלא ישנן דרכים אחרות להשיג
מים. היו לו גם עבדים ומשרתים
ויכול היה לשלחם לשאוב מים
ממעיינות או לרכוש מים מבעלי
בארות. מה היה העניין לחפור
בארות שיהיו שלו?

יתר על כן, מדוע נלחמו עימו עבדי
אבימלך וסתמו לו את הבארות?
מדוע הוא עצמו לא נכנע לאחר
סתירת הבאר הראשונה, אלא
המשיך לחפור עוד ועוד בארות?
התשובה לכך היא, כי הבאר הייתה
מקום מפגש מרכזי. לשם היו כולם
מגיעים לשאוב מים, כולם נזקקו
למים, שם היו נפגשים ומשוחחים.
שם נערכו סימפוזיונים בנושאי
אמונה בק-ל אחד ובאפסות
האלילים. את הסימפוזיונים הללו
ניהל אבינו אברהם, הבאים לבאר
התעכבו שם, עמדו והמתינו
לתורם לשאוב, ובינתיים ניצל
אברהם את ההזדמנות להפיץ
את האמונה בד'.

הבאר היתה אפוא מקום להפצת
אמונה. הדבר היה לצנינים
בעיני עבדי אבימלך. הם לא
רצו שהאמונה בק-ל אחד תופץ
בעולם, ולכן סתמו את הבארות.
אבל אברהם התעקש להמשיך
ולחפור כדי לקיים את מקום
המפגש שבו יופץ שם ה' בעולם.

(מתוך 'נאה דורש' בהוצאת 'יפה גוף')

מה היה הוויכוח בין אברהם לשרה

הגאון רבי שלמה לווינשטיין שליט"א

וירע הדבר מאד בעיני אברהם (כא)

לכאורה קשה, הרי כאשר הלך אברהם אבינו לעקוד את יצחק, התלוו אליו
ישמעאל ואליעזר, ובבואם להר המוריה אמר להם אברהם: "שבו לכם פה עם
החמור", ודרשו חז"ל: "עם הדומה לחמור". נמצא כי היחס של אברהם לישמעאל
היה - "הדומה לחמור", ואם כן כיצד אומר הכתוב כי בקשת שרה לגרש את הגר
וישמעאל רעה בעיניו - "על אודות בנו", וכי "הדומה לחמור" נחשב כבנו
של אברהם? אומר על כך רבי שאול בראך, שהנה כתב "בעל הטורים" (בראשית
כא): "בשביל שגרשה שרה להגר מביתה, נענשה ונשתעבדו בניה והוצרכו להתגרש
משם". הסיבה לגלות ישראל, היא בגלל גירושם של הגר וישמעאל מבית אברהם.
אברהם אבינו ידע, כי אם יעשה כדברי שרה ויגרש את ישמעאל, יסבלו בניו
מהישמעאלים, ולכן אומרת התורה: "וירע הדבר מאוד בעיני אברהם על אודות
בנו", כלומר, היה רע בעיני אברהם לגרש את ישמעאל, בידעו כי זרעו של יצחק
בנו יצטרך לסבול לעתיד מבני ישמעאל בשל אותו גירוש. אך עדיין צריך להבין,
הרי הקב"ה הסכים עם דברי שרה והורה לאברהם אבינו - "כל אשר תאמר אליך
שרה שמע בקולה", וכיצד ייתכן שאנו סובלים מגירוש ישמעאל לאחר שהשם
יתברך עצמו הסכים לגירוש הזה?

כדי להבין זאת, צריך תחילה לבאר מה היה הוויכוח בין אברהם לשרה.
הדברים מבוארים בתוספתא (סוטה פרק ה). שרה טענה כלפי אברהם אבינו שצריך
לגרש את ישמעאל, כיוון שיש חשש גדול שהוא יסית את יצחק לעבוד עבודה
זרה, ואם חלילה יצליח בכך, כולם יאמרו כי בנו של אברהם אבינו, הלוחם הגדול
נגד עבודת האלילים, הוא עצמו עובד עבודת אלילים, וכנראה בבית יודעים כי
מלחמתו של אברהם בעובדי האלילים אינה אמיתית, שהרי בנו עובד עבודת אלילים.
יהיה זה חילול ה' נורא, ולכן יש לגרש את ישמעאל שלא יגרור אחריו את יצחק.
אמנם ברור הדבר כי גם אברהם אבינו חשש לחינוכו של יצחק ובוודאי הסכים לדברי
שרה שיש חשש גדול, אך לעומתה טען אברהם, כי אם יגרשו את הגר וישמעאל,
גם אז יהיה חילול ה' נורא. כי מה יגידו ברחוב? כל עוד לא היו לאברהם ושרה
ילדים, הם לקחו שפחה ועשו אותה לגבירה, וכאשר נולד להם ילד, שוב אין הם
צריכים את הגר ולכן שילחו אותה מביתם. אם כך יש כאן חילול ה' מול חילול
ה', ואולי סבר אברהם שטענתו צודקת יותר, כי בעוד טענתה של שרה שייגרם
חילול השם היא על הספק, שמא יצליח ישמעאל להחטיא את יצחק, הרי החילול
ה' שייגרם אם תשולח הגר מביתם הוא ודאי יותר.

כיוון שלא יכלו אברהם ושרה להכריע בוויכוח ביניהם, הסכימו שהם ישאלו את
דבר ה'. על כך השיב הקב"ה לאברהם: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה",
כי החשש לחילול ה' שהיא טוענת, גדול יותר מטענתו של אברהם. היתה כאן
בחירה בין רע לעוד יותר רע, והקב"ה הכריע כי הגירוש של הגר וישמעאל הוא
'הרע במיעוטו'. אבל חילול ה' היה בכל אופן, ולכן אנו סובלים מבני ישמעאל.

(מתוך 'ומתוך האור סדר תפילתינו')

וכי אברהם לא היה יכול להעביר את הבשורה המשמחת הזו לאשתו?

הגה"צ רבי שמעון גלאי שליט"א

שמעתי פעם מהגר"ש גלאי - סיפר הרב שמריהו רוט - דבר נחמד מאוד, המובא בספורנו בפסוקנו.

המלאכים הגיעו אל אברהם אבינו ושאלוהו 'איה שרה אשתך', וביקשו לבשר לה את בשורת הלידה. שואל הספורנו, לאחר שאברהם קיבל כבר את הבשורה, מדוע היה צריך השי"ת לבשר גם לשרה? וכי אברהם לא היה יכול להעביר את הבשורה המשמחת הזו לאשתו? ומתוך הספורנו: 'כי כוונת השליחות היתה לבשר את שרה, שתשמח ותודה, כדי שיהיה העיבור יותר שלם, כי אברהם כבר נתבשר מאת הא-ל יתעלה, ושאלו על שרה ע"י אברהם וכו'.

דהיינו, אם אברהם היה מעביר את הבשורה לשרה, השמחה וההודיה שלה לא היו כל-כך גדולים, והיה חסר משהו בשמחתה ובמידת ההודיה שלה. רק אם השי"ת מעביר לה את הידיעה באופן אישי, יהיו השמחה וההודיה מושלמים, שתשמח ותודה, כדי שיהיה העיבור שלם!

רק כאשר שרה שמעה את הדברים בעצמה, היה באפשרותה להאמין בגודל הנס, וכפי שכותב הספורנו - כל הצלחת ההיריון תלויה בכך ששרה 'תשמח ותודה'.

והדברים נוגעים לכל אחד מאתנו, אמר הגר"ש גלאי. כשאדם זקוק לרפואה, לישועה, הוא צריך ראשית-כל להתאזר באמונה, לשמוח בה, ולהודות לו על כל מה שעשה עבורו עד היום, ואף להאמין שאם עד היום השי"ת סייע בידו, יש לו אפשרות לעשות זאת גם הלאה. הכול תלוי בידיים של האדם עצמו, שישמח ויודה.

נמשיך בעניין ההודיה. אנחנו אומרים בברכת 'מודים' 'על חיינו המסורים בידיו כו' ועל נסיון שבכל יום עמנו ועל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת', ומיד לאחר מכן אומרים 'ועל כולם'. וקשה, מה חסר עוד? אחרי שפרטנו ואמרנו 'ועל נסיון שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיו וטובותיו וכו', על מה אנחנו מודים עוד?

וכן בברכת המזון מפרטים בברכת 'נודה לך' את כל חסדי ה', ולאחר מכן ממשיכים ואומרים 'ועל הכל'; מה לא אמרנו שעכשיו צריך להודות עוד?

והתשובה היא, שלאחר הפירוט אנחנו מודים גם על הדברים 'שלא נראים טוב', שאינם נראים כחסדי ה', שהיינו רוצים שייראו אחרת. גם על כך צריך להודות!

(הרב משה מיכאל צורן שליט"א, מתוך הספר 'ואהבת')

מדוע לא גילה אברהם אבינו לשרה אמנו ע"ה על העקדה

הגאון רבי מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

אחד מהחברים הקשה מדוע לא סיפר אאע"ה לשרה אמנו ע"ה מתחילה שהוא הולך לעקוד את יצחק, והרי מתוך כך נגרם שאח"כ שמעה על המעשה בפתע פתאום ופרחה נשמתה. והרי כשם שהוא יכול לעמוד בנסיון, כך היא היתה יכולה לעמוד בנסיון. שהרי אאע"ה היה טפל לשרה בנבואה וברמב"ם מבואר שכדי לזכות לנבואה צריך למדרגות גדולות ומופלגות, אם היא גדולה ממנו בנבואה הרי שהיא גדולה ממנו בכמה וכמה מדרגות, הרי שלא יתכן לומר שהיה סבור שהיא לא תעמוד בנסיון וא"כ מדוע לא גילה לה בתחילה?

ויש דעה במפרשים שהיא כן השכימה בבוקר, ושאלה 'לאן אתם הולכים בשעה כזו?' והוא אמר לה שהוא הולך ללמוד תורה בישיבה. הגם שהיתה כונתו לישיבה של מעלה, בלישנא דמשתמע לתרי אפי, עדיין צ"ע מדוע לא אמר לה האמת.

ולכאן י"ל שמכיון שהיתה הנבואה לאאע"ה לבדו, אסור לו לגלות לנביא אחר, כמ"ש 'כי לא יעשה ה' דבר כי אם גילה סודו לעבדיו הנביאים', ומבואר בגמ' סנהדרין דף פט שכל נביא שמקבל נבואה בדבר ה' לומר לכלל ישראל, גם שאר הנביאים מקבלים אותה הנבואה אלא שרק הוא נצטוו לאומרה לישראל, ולכן היה אאע"ה מחשב שגם שרה אמנו שהיא גדולה ממנו בנבואה, גם היא קיבלה את הדיבור על העקידה. ולכן לא היה צריך לספר לה על כך,

ואם שאלה אותו לפנות בוקר 'לאן אתם הולכים', והבין אאע"ה שהיא איננה יודעת על העקדה, וא"כ בוודאי אסור לו לגלות לה, שיש להקב"ה סיבה שלא לגלות לה.

(מתוך שיעור וירא תשפ"ו - חוברות קול הלשון)

איך יתכן שבכמה חשובה כזו תישמט מהתפילה?

למען אשר יצוה את בניו (יה)

הרה"ח מנחם אליעזר מוזס שליט"א סיפר: אבי ז"ל ר' שלמה זלמן מוזס זצ"ל מביא ברשימותיו דברים משיבת מועצת גדולי התורה בעניין ההתנכלות הממשלה לחינוך החרדי, את מה שהשמיע מרן ה'מקור ברוך' זי"ע, מה ששמע מפי חותנו מזו"ר הרה"ק מבעלזא זי"ע, שתמה: הרי כשיהודי נעמד להתפלל 'שמונה עשרה', הכינו לו אנשי כנסת הגדולה רשימת בקשות חשובות ונחוצות המקיפות את כל הבקשות הנצרכות לנו, על רפואה ועל דעת, על פרנסה ועל תשובה, על סליחה ועל הגאולה, אך איפה אנו מוצאים את התפילה על חינוך הבנים? הרי אצלנו החינוך הטהור הוא יסוד היסודות, יתד שהכול תלוי בו, איך יתכן שבכמה חשובה כזו תישמט מרשימת הבקשות בתפילה?

אמר על-כך הרה"ק מבעלזא רעיון נפלא, שהבקשה לחינוך הבנים על טהרת הקודש היא ברכה כה נשגבה, עד שחששו לדורשה בפה ובגלוי, כי בשעה שהאדם דורש ומבקש דבר חשוב, מתחילים לבדוק את מעשיו ולפשפש בזכויותיו, אם אכן ראוי הוא שתיענה תפילתו זו, לכן הסתירו את הבקשה הזאת בתפילות "לדור ודור נספר תהילתך", שם אנו מבקשים שנזכה לראות את המשכיות הדורות כדת וכראוי, בקדושה ובטהרה.

(נערך מקהילות המבשר ב' בחשון תשפ"ז)

הוא קם, עומד על אדן החלון וקורא בקול גדול

הגאון רבי אביגדור מילר זצ"ל

"שלושה עזין הן - ישראל באומות, כלב בחיות, ותרנגול בעופות". (ביצה לב): מהי מידת העזות המוזכרת כאן? ברור שאין הכוונה לחוזק וכוח, שהרי בעלי חיים רבים חזקים יותר מהכלב והתרנגול. אם כך, מה פירוש "עזין"?

העזות האמורה כאן היא דבקות מוחלטת בתכונות הנפש שטבע בו הבורא. כשנתבונן בטבעו של הכלב, נראה דבר משונה: כל בעלי החיים שנמצאים ברשותו של האדם, מוחזקים במקומות יחידים להם: רפתות, דירים, לולים,

Wikipedia

כלובים. הכלב הוא היחיד שנכנס עם בעליו לתוך הבית, וחי עמו יחד. ומה נותן הכלב לאדם בכלל? לא חלב, לא צמר ואף לא בשר. התשובה היא, זו המידה שטבע הקב"ה בכלב, הוא נאמן לבעליו ולעולם לא יעזבנו, תמיד הוא איתו אפילו בביתו. מידתו ותכונתו של הכלב לבעליו - נאמנות בלתי מוגבלת היא.

אש תמיד הבוערת בלבנו,

כשחז"ל אמרו שישאל הם העזים שבאומות, הכוונה לנאמנות הלוהטת שלהם לה' יתברך. הנאמנות היא אש תמיד הבוערת בלבנו, ובשום מצב אינה נחלשת, יהיה מה שיהיה. אפילו בעת צרה, כשנראה שאדוננו עזב אותנו, חלילה, נראה שהוא מסתיר עצמו מאתנו, אין היהודי מתייאש, ואינו נחלש באמונתו, ובכל זאת נשאר היהודי נאמן לה'. ואדרבה, במצבים כאלו מתחזקת אמונתו בה' אף יותר, "וְאֶמְוִנְתָּהּ בְּלִילֹת" (תהלים צב), גם כש"הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ" (ישעיה ס) אנו יודעים שהוא קרוב אלינו כאן ומשיגה עלינו, ונשארים נאמנים לו.

מוסיפה הגמרא שם שהתרנגול הוא העז שבעופות. ומהי עזותו? בשעת לילה מאוחרת מאוד, כאשר כולם ישנים, מרגיש התרנגול, בינה המיוחדת שהקב"ה טָבַע בו, שהשחר מגיע. או אז הוא קם, עומד על אדן החלון וקורא בקול גדול. הישוב כולו שקוע בתרדמה אבל התרנגול מכריז את הכרזתו. אף אחד אינו מעודד אותו או מחמיא לו על מה שהוא עושה, אבל הוא ממשיך למלא את תפקידו מדי בוקר, כי זה טָבַעו - להכריז ולהשמיע את האמת, בין אם רוצים לשמעה ובין אם לאו. עם ישראל מצטיין אף הוא במידה זו. בעולם בו שולטים כופרים ועובדי אלילים, אין אברהם מתפעל מהם. אמנם הוא יחיד בעולם, אבל הוא הולך וקורא בשם ה'! כך גם בניו אחריו, עם ישראל, ממשיכים ומכריזים בכל העולם: הננו נאמנים לה', וזהו זה! אפשר לומר עלינו הכל, לרדוף אותנו ולשרוף אותנו. אפשר לכתוב נגדנו מאמרים וספרים אנטישמיים, להביא הוכחות ולהמציא תאוריות, להקים אוניברסיטאות שלמות וליצור ספרות ענפה נגד ישראל ותורתו, אך דבר לא יעצור בעדנו מלהכריז את האמת האלוקית בקולי קולות: ה' אמת ותורתו אמת! (מתוך 'תורת אביגדור' וירא)

בפעם הבאה שאתם מתבלים סלט או טובלים את החלה במלח

ותהי נציב מלח (ט)

כולנו מכירים את הרגע הזה: האוכל מוכן, הביס הראשון נלקח, ומיד עולה התחושה שמהו חסר. קורט קטן של מלח משנה את התמונה מקצה לקצה והופך מנה פשוטה לחגיגה של טעמים. אבל מאחורי הגבישים הקטנים האלה מסתתר עולם שלם שלא תמיד שמים לב אליו.

קודם כל, ידעתם שהמלח הוא בעצם מינרל טבעי? בניגוד לרוב המזונות שלנו שמגיעים מהחי או הצומח, מלח הבישול הוא סלע גבישי שנחצב מהאדמה או מופק מאידוי מי ים. הקב"ה ברא את הגבישים האלה מסודרים בטבע במבנה הנדסי מדויק להפליא - קובייה מושלמת.

למלח יש גם תכונה מופלאה: היכולת לסייע בשימור מזון. כאשר מפזרים מלח על מזון, הוא מושך ממנו לחות ומקשה על חיידקים רבים להתפתח. התכונה הזאת איפשרה לבני אדם לאורך הדורות לשמר מזון לאורך זמן, עוד הרבה לפני עידן המקררים.

מעניין לגלות שהמלח מלמד אותנו משהו גם על החיים: כמעט בכל מאכל, אפילו קורט קטן של מלח מורגש ויכול לשדרג פלאים את המנה ולהוסיף לה טעם. גם בחיים - לפעמים מספיק מילה טובה, חיוך או מעשה קטן של חסד שיכולים לשמח אדם ולהפוך את כל היום שלו לטוב.

בפעם הבאה שאתם מתבלים סלט או טובלים את החלה במלח, שווה לעצור לרגע ולהעריך את הגרגירים הקטנים האלה שהקב"ה דאג לנו שהאוכל שנאכל יהיה טעים וערב לחיך.

(ש.ק.)

שהוא היה בטבעו כעסן גדול ושבר את מידותיו, עד שהתהפך מקצה לקצה

הגאון רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א

ענוותנותו הגדולה של הגאון מרן רבי דוד יונגרייז זצוק"ל ראב"ד דעיר הקודש ירושלים, נודעה לשם דבר. הוא היה מבטל את עצמו בפני כל אדם ממש, אף בפני ילדים קטנים. בגודל ענוותנותו היה מיראי הוראה מאד, ותמיד היה מתירא לפסוק להלכה למעשה, על אף היותו מגדולי הפוסקים שבדורו - הוא היה דוגמא מוחשית חיה, לבני ירושלים של מעלה, מה היא ענווה מפוארת בכלי מפואר!

אחד הספרים המשובחים שבענין הכעס, נקרא "ארך אפים". מחבר הספר כותב על עצמו בהקדמתו, שהוא היה בטבעו כעסן גדול ושבר את מידותיו, עד שהתהפך מקצה לקצה, ושחיבר את ספרו כדי לברר וללמד, כיצד מתגברים על מידת הכעס והקפדנות.

לשאלתו של אדוני אבי מורי

הספר נדפס לפני כמאה שנה באירופה, ומאז כבר אזלו כל הספרים מן השוק, בכל ירושלים היו אולי כמה ספרים יחידים בלבד. הגאון רבי דוד זצ"ל, הכניס עצמו בעובי הקורה והשתדל בההדרת הספר ובהדפסתו מחדש. לשאלתו של אדוני אבי מורי בעל "מעדני השולחן" זצ"ל, מה ראה להכניס עצמו בדבר, ולדאוג להדפסת זה הספר דוקא? ענה לו רבי דוד: "הנה יושב אני כל היום בחדר בית הדין (בתור ראש בית דין' דהעדה החרדית), קורה לפעמים, בעיצומם של דיונים קשים וסוערים, שאפשר לבוא חלילה לידי איזושהי הקפדה או משהו כעס חס ושלום... ולכן צריך אני לזה הספר, ולהתאמץ בהדפסתו, כדי שישפיע עלי את מדת הענווה והסבלנות..."

(מתוך 'טיב המעשיות')

הצדיקים הצעירים

המדור שבו תזכו בעוה"ז והשכר הגדול שמור לעתיד לבוא

הרעיונות המשיכו לעוף בחלל האויר. בנצי הציע רעיון מבריק ויוצא דופן: "אולי במשך שבוע שלם כל אחד ישים פלסטר על היד!"

חיים ויענקי מספרים על הרבה 'שמעון הצדיק' וסוד הברכה

הוא שהרבה קרא את הברכה בכונה גדולה, בדיקו
כמו קריאת שמע..."

הרבה חיך ואמר: "בואו אגיד לכם משהו עמוק יותר.
אם נתבוננו היטב במשמעות של המלים 'שהכל
נהיה בדברו', תבינו שזו בעצם הצהרה. אנחנו
מכריזים בפה מלא שאנחנו מאמינים שהקדוש
ברוך הוא ברא את העולם והכל נהיה במאמרו.
זה ממש כמו קריאת שמע, שבה אנחנו מצהירים
שה' אחד וממליכים אותו עלינו."

איזו ברכה מברכים הכי הרבה פעמים ביום?

האמת היא שמעולם לא חשבנו על זה ככה. הרבה המשיך:
"אתם יודעים איזו ברכה מברכים הכי הרבה פעמים ביום?
אני חושב שזו ברכת 'שהכל'. שותים מים כמה פעמים ביום,
אוכלים איזה ממתק, ועל כל דבר מברכים. לכן, מי שרוצה
לזכות בברכה העצומה הזאת שמחזירה אמונה גדולה בבורא
עולם - חייב לכוון היטב."

"אבל תראו מה קורה," אמר הרבה בכאב קל, "בגלל שהברכה
הזו כל כך שגרתית, לא כלם מכונים בה. תחשבו על ילד
שמקבל סכריה מחבר באמצע משחק סוער בהפסקה. הוא
בדרך כלל לא עוצר, סוגר את העיניים ומברך בכונה. יותר
הגיוני שאחרי דקה הוא אפילו לא יזכר אם הוא ברך או לא.
ואני שואל אתכם, לא חבל? לא חבל על כזאת ברכה חשובה
שלא אומרים כמו שצריך?"

הדברים היוצאים מן הלב של הרבה, נכנסו ישר ללבוות
שלנו. ואז הוא הפתיע אותנו: "אני מציע שכל אחד יחשב
ויתן עצה: איך אפשר לזכור ולברך את הברכה הזאת בכונה
אמתית?"

נהיה שקט. כלם אמצו את המוח. הראשון שהצביע היה

הכל התחיל בשבוע שעבר. הרבה שלנו, 'שמעון הצדיק',
לא כל כך הרגיש טוב. הוא היה קצת מצנן, לא משהו מיחד,
והגיע לכתה עם כוס תה חם ומהביל. לפני שלגם מהכוס,
הוא נעמד מולנו ואמר: "תלמידים יקרים, שימו לב. אני הולך
עכשיו לברך על כוס התה, ואני מבקש שכלכם תענו אמן."
אנחנו רגילים שאנשים מבקשים שיענו אמן על ברכות השחר
בבית הכנסת, אבל על ברכת 'שהכל' באמצע הפתה? זה היה
קצת לא שגרתי, אבל כמובן ששמחנו והסכמנו מיד. השתרר
שקט מחלט בפתה, והרבה התחיל לברך: "ברוך אתה ה'...
ש-ה-כ-ל-ל-נ-ה-ה-ב-ד-ב-ר-ו-ו..." הוא אמר את המלים
לאט, בכונה עצומה, ממש כמו שאומרים קריאת שמע. כמו
ה' א-ת-ד". ברכת 'שהכל' כזאת, מהדהדת ומלאת רגש,
לא שמענו מעולם.

הרבה לגם מהתה, והדממה בפתה נמשכה. הוא הסתכל
עלינו, וכאלו קרא את המחשבות שלנו, שאל: "דרך אגב,
אתם יודעים מה משתף לברכה שברכת עכשיו ולקריאת
שמע?" כלם שתקו, הרגשנו שהרבה ממש קורא מחשבות...
עד שיהושע, העלוי של הכתה, הצביע ואמר: "כן, המשתף

פיני: "אולי נעשה כמו שהרבה אמר - נחליט שגם באמצע משחק עוזרים הכל, עוזמים את העינים ומברכים בכונה..." הרבה חיך בהערכה, ואז אשר קפץ: "פתאום יש לי רעיון חזק ביותר! צריך לעשות בדיקת כמו שהרבה עשה עכשיו. כל אחד שרוצה לשנות או לאכל, יבקש קדם מחבר שיענה לו אמן, וככה הוא לא יברך בחטף."

"הלואי, הלואי..." אמר הרבה, "אבל זה מאוד קשה לא לאכל ולשנות עד שמוצאים משהו שיענה אמן. מספר על צדיקים גדולים שפכה עשו, אבל בשבילנו זה אולי קצת קשה."

כל אחד ישים פלסטר על היד!

הרעיונות המשיכו לעוף בחלל האויר. בנצי הציע רעיון מבריק ויוצא דופן: "אולי במשך שבוע שלם כל אחד ישים פלסטר על היד! ככה, בכל פעם שהוא ירים את היד להכניס משהו לפה - הפלסטר יהיה לו סימן והוא יזכר לעצור ולברך." יוסי, שישב לידו, מיד הוסיף טעם יפה לרעיון: "נכון! והפלסטר יהיה גם סימן שאנחנו בריאים ולא באמת צריכים פלסטרים, ונודה לה' שעשה, עושה ויעשה לכל המעשים."

וכך נזרקו רעיונות שונים. אלי הציע שכל אחד, לפני שהוא מברך, יעצור דקה אחת שלמה ויחשב מה הוא הולך לעשות, וכך יוכל לכוון. עד שהגיע הרעיון הגדול של שמואליק.

שמואליק נעמד, הסתכל על הרבה ואמר: "רבה, אני חושב שאי אפשר להסתפק בעצה רגילה. כדי לפתור את זה, אנחנו צריכים פשוט לעשות 'מצב'..."

"אם נעשה 'מצב' - משהו מיוחד ויוצא דופן שיתפס את תשומת הלב שלנו - אז בטוח נזכר לברך כמו שצריך!" הסביר שמואליק בהתלהבות.

"אוהו! הרעיונות שלכם ממש חזקים," אמר הרבה שמעון בהתפעלות. "אני באמת חושב שכל אחד צריך לחשב מה יכול לעבד אצלו באפן אישי ולעשות לעצמו איזה סימן שיגרום לו לכוון. אבל, כדי שזה באמת יחקק לכלנו בלב, צריך לעשות גם משהו אחד גדול. אולי נארגן טקס מיוחד של אמירת הברכה, כדי שמאותו יום והלאה כלנו נזכר את זה תמיד!"

וכך, לאט לאט, התגבש לו בפתח רעיון חזק ועצמתי במיוחד. התכנית היתה כזו: אנחנו נעמיד שלחן מכבד במרכז המסדרון של החידר. הרבה שמעון יבא חבילה גדולה של ספריות טופי, כדי שכל תלמיד יוכל לברך בקול רם. אבל זה לא הפל - אנחנו נבקש מכל הפתות האחרות, לצאת החוצה מהחדרים שלהם בהפסקה ולעמדם במסדרון רק כדי לענות לנו "אמן!"

תארו לעצמכם את המחזה המרגש: כל אחד מילדי הפתה נגש בתורו לשלחן, מרים את ספרית הטופי, מברך 'שהכל נהיה בדברך' בקול רם, לאט ובכונה עצומה, וכל ילדי החידר עונים אחריו במקלה אדירה: "אמן!"

ההצעה התקבלה בהתרגשות שיא על ידי כלם, וההכנות ל'מצב' הגדול של ברפת 'שהכל' יצאו מיד לדרכם...

'היכנונו למבצע שהכל'

תוך יומים נתלו מודעות ופלקטים בכל החידר: 'הכנונו למבצע שהכל'. כל הילדים התחילו להתעניין מה זה, מה המבצע? ואנחנו ספרנו להם על המצוה הגדולה ועל חשיבותה של ברפת 'שהכל'.

וכך ביום ראשון בהפסקת הצהריים כלנו התכנסנו לאולם של החידר, כלם באו לראות, וכל אחד מילדי הפתה

נגש לרבה, וקבל טופי. עלה על הבמה הקטנה וברך בקול ובכונה: ש-ה-כ-ל-נ-ה-י-ה-ב-ד-ב-ר-ו. כל עשרות הילדים ענו אמן ועוד פעם אמן, היה פשוט מעמד מרטיט. וכך מאז כלנו מקפידים על ברפת 'שהכל' נהיה בדברך.

הוא זוכה למעלת מסירות נפש למען כבוד שמים

מרן הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

וַיִּשְׁלַח אֲבָרְהָם אֶת יְדֹ, וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלֶת לְשַׁחֵט אֶת
בְּנֵהוּ. (כב)

ידוע מה שכתבו הספרים שמכוח מה שאברהם ויצחק מסרו נפשם על קדושת השם, נשרש אצל בניהם אחריהם לדורות עולם כוח זה של מסירות נפש למען האמונה בקב"ה. ראוי לדעת ש"מסירות נפש" למען הקב"ה אינו רק "למות" על קידוש ה' כפשוטו, אלא "מסירות נפש" הוא גם בתוך החיים עצמם, שהרי לכל אחד יש ניסיונות לבטל תלמוד תורה ולבטל את כוונת התפילה וכדומה, וכשזוכה ומתגבר מתוך הכנעת היצר, הרי הוא זוכה למעלת מסירות נפש למען כבוד שמים, והרי הוא זוכה לקיים מצוות קידוש ה', וכמבואר ברמב"ם (פ"ה מיסודי התורה) שכל הפורש מעבירה או עשה מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד, ולא יראה, ולא לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא וכמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו, הרי זה מקדש את השם, "עכ"ל. והגאון רבי שמואל רוזבסקי זצ"ל הביא לזה ראייה מגמ' ערוכה בברכות (כ'), דאיתא שם בגמ' "מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא, קמאי הו קא מסרי נפשיהו אקדושת השם, אנן לא מסרינן נפשין אקדושת השם" [והיינו שהטעם שהראשונים היו זוכים לניסים זהו משום שמסרו נפשם על קידוש ה']. והביאו שם בגמ' דוגמא למסירות נפשם של הראשונים על קדושת ה', מרב אדא בר אהבה שקרע בגדים פרוצים של אשה, עיי"ש. ואמר הגר"ש דהרי מפורש להדיא בגמ', שהמושג "מסירות נפש על קידוש ה'", איננו דווקא במי שמוסר נפשו כפשוטו למות על קידוש ה', שהרי רב אדא בר אהבה לא מסר נפשו למיתה על קידוש ה', ומ"מ כינו אותו בגמ' בלשון "מסרי נפשיהו אקדושת השם", וע"כ מבואר בזה שכל מי שמתגבר על ניסיון בחייו, הרי הוא נחשב כ"מוסר נפשו על קידוש ה'".

(מתוך הספר 'ביאורים והנהגות')

נתתי לו "קופלמנט" [מחמאה] זוה באמת מגיע לו, הרי הוא טרח

הכרת הטוב של מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
(יח)

בהיות רבינו מאושפז בבית החולים, באחד הימים נכנס לחדרו ה"פרופסור" שלו "מנהל המחלקה", והודיעו שמחר ישתחרר לביתו.

ואמר לו רבינו: אני רוצה להודות ל"פרופסור" על מה ש... ועל ה"מחשבה שהשקיע".

לאחר שיצא אמר לי רבינו: נתתי לו "קופלמנט" [מחמאה], זוה באמת מגיע לו, הרי הוא טרח והתמסר.

אמרתי לרבינו: הסבא אמר לו "להודות לפרופסור", ולא אמר לו "להודות לך". והשיב רבינו: אמרתי לו ב"לשון נסתר", זה מכובד.

ושאלתי: הרי הוא מדבר עם הסבא בלשון נוכח. השיב: מה אכפת לי איך שהוא אומר, אני אמרתי לו כך. ואמרתי לרבינו: אני בתחילה לא הבנתי שהסבא מתכוון אליו. והשיב: "הוא" הבין טוב. שאלתי לרבינו: גם "רופא פלוני" טורח. והשיב: כן, אבל הנ"ל בתור "פרופסור" ו"מנהל מחלקה" ובאמת גם לרופא ההוא הודיתי, הוא "רופא אחראי". (שלהי מנ"א תשס"ג - בית החולים שערי צדק)

זה מה שמתפללים "ונא אל תצריכנו"

כשחזר רבינו משמחת ה"שבע ברכות" אצל פלוני, אמר: מה אפשר לעשות, כשנצרכים לבריות צריכים לשלם. כשחזר רבינו משמחת ה"שבע ברכות" של פלוני [ממקורבין], שאלתי: מה ראה על ככה להתאמץ להיות שם כ"כ הרבה זמן, וכן לרקוד. ואמר רבינו: זה מה שמתפללים "ונא אל תצריכנו לא לידי מתנת בשר ודם", שצריכים אח"כ להכיר לו טובה ולא גומרים.

רבינו הלך לבר מצווה אצל פלוני, ואמר לפני כן: לא שיש לי כוח [וזמן] ללכת, אלא שלי יש "קו" - הכרת הטוב, וזה הכלל אצלי.

(מתוך הספר 'מפי האישי')